

Година XVI ■ Број 46 ■ Прољеће/Љето/Јесен/Зима 2016. ■ www.sumers.org

ШУМЕ

РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Информативно-стручни часопис

Уводник

УОПШТАВАЊЕ ЛИЧНОГ СТАВА УЗ ОПРОШТАЈНИ ОСМИЈЕХ

Ваљда уредник, након дугогодишњег искуства у прављењу новина и књига, па и у мултимедијалној умјетности – као оснивач Прве интернет ТВ Босне и Херцеговине "ЉУДИ ГОВОРЕ" (<https://www.youtube.com/user/LJUDIGOVORE>), која је, временски мјерено, гледана преко седамнаест година, има право да пренесе фонограмски запис сједница Стручног колегијума ЈПШ "Шуме Републике Српске", која је одржана у Дирекцији Јавног предузећа у Сокоцу, 02.12.2014. године, и трајала је пет часова. Она је, у суштини, рендгенски снимак стања. Spreмао сам је и за Нову годину, чак и дане Божића, али ми је иста "скинута", да не кажем од кога...

Узгред речено, мој документрни филм "Крадљивци будућности или шумска мафија пустоши шуме", који је јавно објављен на горе поменутом каналу, био је заступљен на два фестивала еколошког филма "Јахоринафест" и "Сремфест", као и други филмови, као што је "Миљацка од извора до увора" (Јахоринафест) или филм о шумару који се вратио у свој завичај и направио, са сином, пољопривредно добро "Сан који живи

или ново чудо у Олову" (Тузлафест)... Моји сљедећи пројекти су "Шумари су обманути обманљивачи" (гдје браним шумаре, јер је шума нападнута од двоногих кукаца и политичких моћника), боље рећи да је балван оптерећен толико да је "пукао на срдини" или од када су одвојили сјекиру од пања, шумари ходају безглаво... свака глава тражи свој труп, али немогуће га је наћи, јер, како сам рекао, крадљивци будућности су пројектовали диктирани и контролисани хаос (како сам рекао у објављеној књизи и послатој свим шумарима још 2004. године "Виђење унапријед").

Наравно, они који ме познају и који имају неки појам и грађанску и моралну храброст, и којима је стало до наше будућности, схватиће да сам ово наумље залио крвљу и знојем, да је све толико поунутрено, као да сваку ријеч порађам у свијелој кошуљи језика.

Ваш уредник, којем је ово посљедњи број у радном вијеку, жели, ако се обустави излагање часописа "Шуме", направити часопис "Заштитимо шуме", као један од својих успјешних пројеката. Такав пројекат је зачет са Савом Живковићем из Пала и Џевадом Абазовићем из Олова.

Доказ: <https://www.youtube.com/channel/UCBJ25-1zUN2fzcTLu9g59YQ...>

Недељко Жугић

САДРЖАЈ

- 2 УОПШТАВАЊЕ ЛИЧНОГ СТАВА
УЗ ОПРОШТАЈНИ ОСМИЈЕХ
- 4-5 ШУМА МАТИ, А ШУМАРИ БРАЋА
У ПОСЈЕТИ ШГ "ПАНОС" ВИШЕГРАД
- 6 НАЈВЕЋИ ПРОБЛЕМ НЕДОСТАТАК КУПАЦА
И ФИНАНСИЈСКА КРИЗА
- 8-9 МЕДИЈИ И ЦРНА МАГИЈА
- 10-11 ВРАЋЕН СТАРИ СЈАЈ "ОГЊИШТУ" НА ЈАХОРИНИ
- 12-13 ШИМШИРОВ ПЛАМЕНАЦ
- 14 ОЧУВАЊЕ ПРИРОДЕ ДОБИЈА СВЕ ВИШЕ НА ЗНАЧАЈУ
- 15 БИЉКА КОЈА ЛИЈЕЧИ СВЕ БОЛЕСТИ
- 16-17 КАКО СУ ЉУДИ ГОТОВО НЕСТАЛИ СА ПЛАНЕТЕ
- 18-19 СТАБЛА ДРВЕЊА СУ ЖИВА БИЋА СА ОСЈЕЋАЊИМА
И КАРАКТЕРОМ
- 20 САН КОЈИ ЖИВИ ИЛИ НОВО ЧУДО У ОЛОВУ
- 21 ТРАНСПАРЕНТНОСТ У ОБЛАСТИ ШУМАРСТВА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
- 22 LAND DEGRADATION NEUTRALITY – LDN
КОНЦЕПТ НЕУТРАЛНОСТИ ДЕГРАДАЦИЈЕ
ЗЕМЉИШТА
- 23 НЕШТО О НАШИМ ШУМАМА
- 24-25 КАКО ЈЕ ЊЕГА ЛИЈЕПО ИМАТИ
- 26-27 РАДОМ ОБЕЗБИЈЕДИТИ КОНТИНУИТЕТ ОДРЖИВОГ
ГАЗДОВАЊА ШУМАМА
- 28-29 ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИ ЦЕНТАР "РУДО БРДО"
ПОДГРАБ ПАЛЕ
- 30 ОДБРАЊЕНА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА
- 32 ЧЕМПРЕС ИЗ АБАРКУХА, ДРУГО ДРВО ПО СТАРОСТИ
НА ПЛАНЕТИ, РАСТЕ У ИСТОИМЕНОМ ГРАДУ
У ПРОВИНЦИЈИ ЈАЗД, У ЦЕНТРАЛНОМ ИРАНУ
- 33-34 НАТО "НААРП СИСТЕМ" ПОПЛАВАМА
КОНТРОЛИШЕ ВЛАСТ
- 35 ОСМИЈЕХ НА ЛИЦУ ПЛАНИНАРА
- 36-37 ЧОВЈЕК ЈЕ УЗРОК ХАОСА
- 37-38 ОКОЛИНА ЈЕ ЕКОНОМИЈА, А НЕ ЕКОЛОГИЈА

ИНФОРМАТИВНО-СТРУЧНИ ЧАСОПИС

Оснивач и издавач:
ЈПШ "Шуме
Републике Српске"

За издавача:
Ристо Марић, дипл. ек.

Главни и одговорни уредник:
Недељко Жугић

Редакциони савјет:
др Маријана Каповић-Соломун,
мр Перо Балотић,
Жарко Јовичић, дипл. инж. шумарства,
Славко Ступар, дипл. инж. шумарства,
Момчило Ђулум, дипл. инж. шумарства,
Славиша Опачић, дипл. инж. шум.
и Мира Ђајић, политолог.

Часопис се доставља свим организационим јединицама ЈПШ "Шуме РС", Шумарском факултету, министарствима у Влади РС и државним институцијама, сарадницима, електронским и штампаним медијима, шумарствима земаља у окружењу, еколошким удружењима, пословним партнерима и заинтересованим грађанима. Пренос и коришћење текстова из часописа је дозвољен, уз навођење извора. Главни и одговорни уредник има право на измјену наслова и краћење текста. Сарадницима се скреће пажња да своје текстове приреде у складу са правилима која налаже професионална и грађанска етика јавности рада.

Адреса:
ЈПШ "Шуме Републике Српске"
Информативно-стручни часопис "Шуме"
Романијска 1, 71350 Соколац

Телефони:
057 405-326 и 065 543-983,
факс 405-341

Молимо сараднике да рукописе шаљу на
e-mail: nedeljko.zugic@sumers.org
nedeljko.zugic@gmail.com

Рјешењем Министарства информација Републике Српске број 01-740-1/00, од 22. августа 2000. године, јавно гласило Информативно-стручни часопис "Шуме" уписан је у Регистар јавних гласила под редним бројем 377.

**Графичка припрема,
штампа и лектура**
НИГД "ДНН" Бањалука

Шума мати, а шумари браћа

Данашњи радници ШГ "Рибник" раде и на очувању шума, како би их сачували за будуће генерације. Тако су радили и њихови претходници.

Жељко Вишекруна
директор ШГ Рибник

Бранко Тепић

Мирко Квргић

Одувијек су људи на овим просторима живјели од шума. Шума је била извор прихода већине овдашњих породица. Предузећа која су газдовала шумама у прошлости била су носиоци развоја, а и данас је тако. Данашње Шумско газдинство "Рибник" по површини је једно од највећих шумарија које послују у склопу ЈПШ "Шуме Републике Српске". Газдују шумама бившег Шумскопривредног подручја "Кључког", које је Дејтонским споразумом припало Републици Српској.

Жељко Вишекруна, директор рибничке шумарије, каже да у ШГ "Рибник" тренутно ради 301 радник.

Они су распоређени у пет радних јединица, имају властиту механизацију, 6 трактора и 28 сјечака. "Карактеристика шумарства је производња на отвореном, тако да је јако везана за временске прилике, односно неприлике. ШГ "Рибник", у складу са својим производно-финансијским планом извршава на вријеме све своје обавезе према радницима, редовне су плате, регрес и сва примања која проистичу по Закону о раду", рекао је Вишекруна.

Поред механизације и нове управне зграде, Рибничани се могу похвалити подмлатком у шумарији. Млади инжењери шумарства су

будућност рибничког шумског газдинства. Марко Руњић ради већ шест година и воли свој позив, али мишљења је да је политика та која не дозвољава да свој посао ради са задовољством. "Као шумарска струка, мислим да то квалитетно радимо. Старије колеге су нам сачувале шуме, а ми млади ћемо се трудити да их и очувамо", казао је Руњић. Његов млађи колега Игор Чолић, у Рибнику је пет година и каже да није погријешио што је одабрао шумарство као струку. "Занимљивије је радити на терену, у природи. Тренутно радимо у дознаци и дио радног времена је на терену, али има посла и у канцеларији", каже Ђолић. Он истиче да се шумари друже и мимо посла, јер, како каже, без тога се не може. Драган Савић је прије четири године свој занат испекао у дознаци и каже да је то био начин да оно што су научили на факултету кроз праксу на терену обликује и до ради. Данас ради као референт за приватне шуме. "Трудимо се да уз савјете старијих колега и добру сарадњу са надлежним институцијама у општини извучемо максимум, како за нас, тако и за те приватне шумовласнике", казао је Савић. Најмлађа међу њима је Маријана Марковић, која каже да за ове три године, колико ради, није имала проблема у раду. Њене мушке колеге уважавају је као себи равну. "Највише се радујем одласку на терен због љепоте природе којом смо окружени, а не бјежим ни од канцеларијског посла", задовољна је Марковићева.

Данашњи радници ШГ "Рибник" раде и на очувању шума како би их сачували и за будуће генерације. Тако су радили и њихови претходници. Јер шума је на овим просторима мајка свима, а шумари морају бити браћа, па тако треба и да се понашају.

Први радни дан Бранка Тепића био је 15. јануар 1973. године, у Студенцу. "Директор Марко Бркић рекао ми је да идем у Студенац, код

Управна зграда ШГ Рибник у Рибнику

управника Душана Ожеговића. Нити сам кад био у Студенцу, нити знам тог човјека. Међутим, људи тог времена су прича за себе. Нису имали завршене факултете као што данас имају, али су имали велико знање и одговорност с којом су се односили према послу. Дobar дио њих није крио своје знање које су дијелили са млађим људима који су долазили", прича Тепић. Он каже да се некадашњи рад у шуми, у односу на данашњи, увелико разликовао у организационом, политичком и сваком смислу ријечи. Тад се доста тога радило ручно и са коњима. Зато је у шумарству радио велики број радника. Прије његовог доласка фирма је имала 1.200 радника. Како би олакшали рад у шуми, кренуло се са увођењем моторних пила. "Шума је прича за себе. Она даје човјеку све, а данас јој не враћају у оној мјери колико би требало, а у оно вријеме се враћало. Примјера ради, у моје вријеме су почели правити мотел у Вучијој Пољани, асфалтиран је пут од Рибника до Лисине, одржавани су ти путеви, изграђене су чеке за лов, водило се рачуна да се тој шуми врати. Данас се, нажалост, не враћа у оној мјери колико би требало. Изгледа да је само битно да се покаже

позитиван финансијски резултат. И та пара која се заради, ко зна гдје ће отићи, не враћа се својој општини, свом мјесту", казао је Тепић. У оно вријеме ШИПАД, у оквиру којег је радио ШИП Кључ, био је предузеће у којем је радило 65.000 радника и обухватао је све шуме БиХ и сву дрвну индустрију, осим Завидовића. Правили су истовремено по 15-20 нових фабрика. На свјетском тржи-

шту су били веома познати и цијењени. Бране Тепић је у то вријеме, због посла, обишао Европу.

Мирко Квргић у јануару пуни годину дана како је у пензији. Са носталгијом се сјећа својих првих радних дана у Рибнику. Као доброг студента именовали су га за управника Радне јединице "Лисина", у коју је дошао почетком октобра 1976. године. "Сјећам се, снијег је падао тог 1. октобра 1976. године. У радној јединици било је преко 200 радника, 80 сјекача, 80 пари коња, ту је била и самарица, куvari, ковачи... Имали смо само један аутобус и комби. Преко 170 радника спавало је у радној јединици", сјећа се Квргић. Он прича да су тад радили на класичан начин, прописано школски. То значи, прво сјеча, потом извлачење па самарица. Редослијед се знао, лети су се сјекли четинари, а зими лишћари. У то вријеме одговорније се приступало послу. Рад се није прекидао. Ни сњегови, ни ситна киша нису утицали на рад. Квргић каже да не памти дан кад се због времена није радило. "Сјећам се, радили смо 67. одјел близу радилишта Лисине. Дувао је јак вјетар. Ја и Бране кренемо да људе вратимо у радилиште и никакво убјеђивање није успјело, нису хтјели прекинути рад", прича Квргић. О данашњем раду у шумарству неће да прича, али им даје савјет. "Рад у шуми некада је био тежак и напоран, али су људи били задовољнији и ослањали су се једни на друге. Шумари морају и данас тако да се понашају, морају бити ослонац један другоме", поручио је Квргић.

Текст и фотографије:
Весна Кевац

Млади из шумарства Марко Руњић, Маријана Марковић, Игор Чолић, Драган Савић

У посјети ШГ "Панос" Вишеград

Највећи проблем недостатак купаца и финансијска криза

■ "Варда" је основана и функционисала је на основу испоруке трупца црног бора од ШГ "Панос" Вишеград, и имала је 1.300 радника. Извозили су 80 одсто у друге југословенске републике и иностранство, а 20 одсто је било за тржиште Босне и Херцеговине

Наранца Тешовић, била је директор од 1992. до 2006. године, Милан Цвијетић од 2006. до 2015. године, а Младенка Шипчић од 2013.

Ово шумско газдинство карактерише географски положај – веза са Подрињем и уз границу са Србијом. Добро је газдовало у бившој држави Југославији, јер је 70 одсто купаца било из дрвне индустрије "Варда" из Вишеграда, а 30 одсто је ишло у Србију.

Највећи проблеми у ШГ "Панос" Вишеград, у послеријатном периоду су настали са финансијском кризом и недостатком купаца, као и неповољном положајном рентом. Познато је да у данашње вријеме потражње на тржишту црни бор не може да сортиментну конкурен-

цију, у односу на јелу и смрчу.

Дрвне залихе су мање од предвиђених по шумско-привредним основама.

ШГ "Панос" је нестворено подручје, а због недостатка финансијских средстава не може се ићи на изградњу путева.

Повратници из Федерације БиХ оспоравају рад, јер не дозвољавају прелазак преко своје територије.

Нема домаћих произвођача, осим једног, који је остао да ради услуге извођења радова у шумарству. Он не може сам урадити годишњи план, а нема становништва у околним селима с анималном запрегом да врши сјечу и извоз трупца до камионског пута.

То су основни проблеми који неминовно усложњавају немогућност доброг пословања.

У јуну 2016. године дошао је један извођач радова и Бањалуке и почео је с радом, а ушао је у уговорни однос са Дрвном индустријом "Варда", која је у стечају. Намјера власника "Варде" је да врати то предузеће у функцију. Тако би се затворио круг на релацији купац – тржиште. Има намјеру да крене са огревом, са максималним кориштењем биомасе, а то оправдава рад на чишћењу шума.

Тако би дошло до пласмана изданацких и деградираних шума, са могућношћу превођења у више категорије – вишесвиједне шуме.

И без продаје трупца "Варди", запослени су, уз максимално ангажовање успјели поправити пласман, али су остали проблеми које смо навели.

Црни бор је аутохтона врста од које се производе сјеменске састојине. Поред црног бора, имају у пограничном дијелу са Срби-

јом, у кањону ријеке Дрине, реликтну и ендемичну врсту Панчићеву оморичку. Газдују и посебним ловиштем "Каменица", које заузима велику површину са разноврсним врстама дивљачи. Сви ловци који једном посјете ово ловиште, радо му се враћају.

Ловачки дом је у завршној фази, што ће дати потпун ужитак са љепотама кањона Дрине, Брусничког потока, каменичким стијенама са стаништем Панчићеве оморике – принцезе шума.

Имају и патролни чамац, како би што боље очували ловиште од криволоваца, који може бити и у функцији туристичке понуде.

Ловиште граничи са Националним парком "Тара", а добро сарађују и са Граничном полицијом.

До рата проста репродукција се извршавала 100 одсто, а проширена зависно од средстава, с тим да се један дио издваја из газдинства.

Раде на санацији сушења четинарских шума. С обзиром на то да је подручје подложно пожарима, противпожарне мјере се проводе обавезно, према мјерама противпожарног плана, са појачаном контролом, спременим цистернама с водом и одржавањем противпожарних влака.

Н. Жугић

ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ШУМАРСТВА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Шу.не
Дрвн.индустрије Српске

АД СОКОЛАЦ
ШУМСКО ГАЗДИНСТВО
"Панос"
ВИШЕГРАД, Козачка 8

e-mail: sumers@teol.net
www.sumers.org

директор: 058/620-248
факс: 058/620-355
централа: 058/630-520
Шумска управа Рудо: 058/711-138
058/710-110

Други сусрет ветерана шумарства, Фоча 2016.

Радост сусретања и поучни говори учесника

У нагону истраживача, чиним овај запис и поговор: има ли љепшег дружења, поред оног завичајног, од струковног у златном – трећем добу, као што је сусрет ветерана шумарства?!

Шумари су били и остали увијек у загрљају са Мајком Природом! Добро знају да је ова формула тачна: Човјек + природа = ЗДРАВЉЕ, човјек – природа = БОЛЕСТ!

То се осјетило и доживјело на прошлогодишњем Првом скупу ветерана шумарства у Рибнику, задњег петка у мају, које се најавом и објавом обзнанило као традиционално и врло пожељно окупљање.

Ове године, то се потврдило на Другом скупу ветерана шумарства у Фочи. Домаћин је било ШГ "Маглић" и Споменко Стојановић са најдужим радним стажом на мјесту директора у оквиру Јавног предузећа шумарства "Шуме Републике Српске" (око 20 година).

Генерални спонзор је ЈПШ "Шуме Републике Српске", које тим чином доказују да шумари, и када оду у пензију, нису заборављени и одрођени од струке и једни од других.

То доказују одзив, радост сусрета и ријечи професора др Милоша Копривице, првог генералног директора ЈПШ "Шуме РС" Богдана Крупљанина, великог директора и домаћина Рада Габрића, неуморног борца да својим благодарним дјелима помогне народу мр Сава Живковића, који је у пензији написао двије књиге посвећене шумарству, као и свих других који су говорили кроз њихова уста.

Скуп су са радошћу и подршком поздравили и подржали и генерални директор ЈПШ "Шуме Републике Српске" Ристо Марић

и начелник општине Фоча Радислав Машић. Професор Копривица предложио је да слjedeћи сусрети имају и неку форму научног скупа, гдје ће се говорити о стању у шумарству – некада и сада, са прогнозама како ће оно бити у будућности.

Све то ме подсећало на она златна времена у којима се ишло преко девет села на савет код сеоског мудраца, наумног човјека и знаише, али и на ону мудру херцеговачку, коју сам чуо у Гацку: "Устани и реци што се рекло није, ево ти имање", али и на поруку највећег живог сеоског факмана – истраживача српских родослова – Петра Ашкрабе Загорског (такође из Фоче), коју му је у аманет оставио отац: "Немој људима ништа говорити ако ти неће вјеровати, макар то била и истина."

Толико и тако, поздравља вас ваша крупна ситница, самостални истраживач и главни и одговорни уредник часописа "Шуме" и пензионер догодине Недељко Жугић!

Недељко Жугић

Обука интерних контролора из ГИС-а

Коришћење и конкретна употреба ГПС уређаја на пословима у шумарству

■ Дана 4. и 5. августа 2016. год., на подручју Јахорине, за запослене у Служби интерне контроле ЈП-а (СИК ЈП-а) одржан је семинар и радионица под радним називом "Коришћење и конкретна употреба ГПС уређаја на пословима у шумарству"

Потреба за организовањем семинара настала је као захтјев руководиоца СИК ЈП-а да се на одговарајући начин обави осposбљавање стручних сарадника са циљем стицања додатних знања и вјештина у примјени GIS технологије приликом обављања послова контроле на терену, а нарочито оних који се односе на тачност лоцирања шумских штета и идентификацију површина на којима су извођени одређени радови из области шумарства. У том смислу упућена је иницијатива према Управи ЈП-а, која је препознала њену оправданост и по аутоматизму својим закључком дала сагласност за њену реализацију.

Уважавајући потребе исказане од стране СИК ЈП-а, стручна лица из Истраживачко-развојно-пројектног центра Бањалука, мастер Срђан Дражић у области комуникација и Влајко Илић, дипл. инж. шумарства, сачинили су адекватан програм едукације који је по стицању техничких, организационих и временских услова реализован на начин како је то предвиђала претходно усаглашена агенда са припадајућом сатницом. Програм едукације састојао се од теоретског и практичног дијела. У теоретском дијелу, путем веома печатљивих презентација сачињених у power pointu, дата су основна сазнања о GPS технологијама и представљени одређени модели ручних GPS уређаја као што су Garmin OREGON, Magellan Explorist 600 и Magellan TRITON. Упоредо са представљањем наведених модела, учесници семинара имали су прилику да прођу елементарну обуку о начину руковања истима. Поред тога, у склопу теоретског дијела, показан је поступак преношења снимљених података са терена у рачунар као и презентација пратећих софтвера за GPS уређаје који се користе у ове сврхе: Base Camp, Vantage Point и Google Earth.

Практични дио едукације састојао се од примјене GPS уређаја на терену и том приликом показан је начин рада који се користи за потребе обиљежавања (снимања) стајне тачке, снимања трага

(Трацклог) и снимање површина. Том приликом симулиране су карактеристичне ситуације с којима се извршилац послова може потенцијално сусрести током обављања својих послова и за сваку од њих показана су идејна рјешења за њихово квалитетно окончање. Усвојена знања из теоретског и практичног дијела сви учесници су имали прилику демонстрирати непосредно прије окончања семинара и радионице.

На самом крају потребно је истаћи да је трансфер знања обављен путем овакве едукационе форме задовољио у потпуности и оправдао очекивања учесника семинара. Прије свега јер је то била прилика да се код свих учесника побољша ниво знања, те да се кроз интерактивни рад отклоне постојеће нејасноће из ове области. Свакако, томе је допринијело свеукупно понашање и приступ у раду наведених предавача, који су свој посао обавили професионално и на разумљив начин. Иако није било у првом плану током трајања семинара, уприличено је дружење са пензионисаним колегама које је завршетак радног вијека затекао на пословима стручног сарадника у СИК ЈП-а.

Истраживање

Медији и црна магија

- У анкетирању грађана, у статистичком уопштавању, добићете одговор да је медијска магија гора од црне магије.
- То политичари знају, зато медије држе у својим рукама

У историји човјечанства власт је настојала да стави под контролу јединке и све чланове колектива. У почетку су то били врачевци, магови, жреци и посвећеници тајних култова. У тој симбиози развила се моћна царства Египта, Вавилона, Рима...

А циљ сваког властодршца је владавина људима на невидљиви начин, као "добро и благословљено за друштво и његов напредак". Све то измислили су владари - обожени грешници, који су на суптилан начин владања над људима пожељели бити богови. Сви који нису мислили као они, проглашавани су лудацима, непријатељима и издајницима.

Свака политичка странка и прије него што дође на власт, труди се да на сваки могући начин стави под контролу електронске и штампане медије, а у задње вријеме и интернет сајтове, портале, блогове, друштвене мреже, чак и е-mail адресе.

А нигдје споменика догматском, укамењеном мишљењу, али из невидљивих слојева, као да исијавају црномагијску енергију у умове људи, које држе у умепилу надмоћи и покорности.

А Бог је опомињао људе на опасност од демагогије: "Да не би краљевоо лицемјер.

Да не би било замке народу" (Јоб. 34:40.).

Савремена пропаганда највећи је обманљивач људи, који их уништава, јер као вриједност уздиже потрошачки начин живота, у којем се робује стварима умјесто да се њима господари.

У томе кључну улогу врше медији, који су највећи црномагијски агенс савременог свијета. То није више врачање уз катао над ватриштем са чудним састојцима потопљеним у воду, него су то телевизија и интернет. Они су, данас, и сутра највећи црномагијски медији који утиче на свијест људи.

Мало је људи будно да се томе супротстави. Такви као да су изњедрени из Јунговог колективно несвјесног: "Ко гледа напоље, тај сања, а ко гледа унутра, отвара очи." Колико таквих има? И да ли их народ препознаје? Свијетле се упитници, али нема одговора!

Од тога цвијеће вене и вода гори, а ватра плаче!

Но, и за те обожене грешнике, који владају народом, владари из сјенке, као што су илуминати, све су ближе да завладају контролом ума над људима, о чему данашњи властодршци немају појма. То свевидеће око бдије над изабранима, а то су они који не допуштају да црна магија

електронских и штампаних медија, па и интернета, који је нервни систем човјечанства, влада над њима. Јесу ли то индиго дјеца или дјеца сунца, генетски модификована бића од ванземаљаца, који су помијешали своју генетику са људском расом да створе хибридно врсту људи - рептоиде који споља изгледају као људи, а извршавају њихову вољу на земљи.

На сву срећу да то буду људи попут Тесле, који је на свијет, на физички план, изумио технолошка открића новог доба.

Имајући у виду чињеницу да код нас нема слободних медија, него да су зависни од политике, која није ништа друго него мађијање народа, а медији у њиховим рукама су само масна карта за грудвање мозговима изманипулисаних људи. Јер, између медија и црне магије нема никакве разлике. У анкетирању грађана, у статистичком уопштавању, добићете одговор да је медијска магија гора. То политичари знају, зато медије држе у својим рукама.

По духовним законима на релацији политика + медији = добијање гласова и владавина народом!

Тако народу пада свијест у

несвијест, а када се освијести - и сирово гори! Народ постаје дивље разјарен, а до јуче је био тупо стрпљив... И онда иде бакљама на власт, спаљујући сопствену будућност. А ритуал магије политичари су проводили у прним рукавицама на којим се не виде отисци зноја и крви народа којем су потрошили све будуће дане и ноћи... Политичари, црни магови, укњижили су у земљишне књиге која свијетле чак и не географској карти свијета, а народ нема провидног дана од вишка немања. Своја богатства су створили мађијањем ума црпећи позитивну енергију народа, који су злоупотребљавали до неупотребљивости.

Политичари - чаробњаци имају заштитни ореол истог тог побуњеног народа, са бакљом и орозом на души, којима се побудила перцепција жртава енергије заблуда, јер је засвирала стомак-виолина, која их је пробудила из дубоког масовног трансa, па су кренули са бакљама и тољагама на своје изабранике на "демократски начин".

По томе је видљиво да је колективна енергија заблуде најјача социјална мина, коју активира ороз на рањеној души народа.

Због тога, по свему суде-

ћи, је дошло вријеме за коначан обрачун. Доказ: пробудили су се спавачи (чија је свијест пала у несвијест), по систему да експлозија дјелује одоздо, од најнижих слојева. Прорадило је најјаче оружје које краси човјека – а то је савјест која нас чини истинским људским бићима, а не, као до сада, људима замађијаног ума који спавају и у таквом стању не могу помоћи себи ни другима.

Треба поступити по војничким правилима: расклопљено оружје се обрнутим редом склапа, питати ратне и послјератне профитере шта су имали до 1992. године. То нека укњиже, а

сву осталу имовину треба конфисковати и законски дати народу и народној власти на управљање. Али, да не буде опет мађионичара који мађијају колективну свијест народа. Они душу и савјест немају. Себи узимају све, а народу остављају свето сиромаштво и вишак немања!

Они који су непоткупљиви свједоци, са моралном и грађанском савјешћу, који су себевиди и свјетовиди, посвећени и просвијетљени истином, не треба да се баве езотеријом и другим окултним знањима и вјештинама, примјетиће да је наша свијест изманипулисана и да су људи "живи мртваци", да гла-

сају за оне који их воде преко непостојећег моста, а при томе им, као мађионичар или вјешт лопов, извлаче из пепова и зацепака све што имају, па и будућност.

Све је то савремена, ритуална магија, која користи визуелне и акустичне ефекте, ријечи натопљене енергијом заблуде, а које умјесто да падају у празно, пале душе народне заблуде. Та ватра, као од сламе, буква је и нема моћ да од воде у народном котлу направи пару и претвори је у акционе силе здравог разума. Ритуал призивања духова је успио. У сљепилу надмоћи – позиција или опозиција добија изборе. Прин-

цип прогоњених прогонитеља и обманутих обмањивача траје још четири године – до сљедећих избора. И све тако, мантрање се наставља, у магични круг енергије заблуде, од које је боловао и велики руски писац Толстој у Јасној Пољани, а како не би обичан човјек, смртник, који мељу страначке вјетрењаче.

Све то уз помоћ медија, који су слијепо оружје у рукама власти и моћника.

А између медија и црне магије нема никакве разлике.

Недељко Жугић,

аутор аудио-видео записа
(<https://www.youtube.com/watch?v=y4fmISdfj4g>)

Пожари највећих размјера на подручју Херцеговине

Узрок пожара у више од 95 одсто случајева људски фактор

У пожару који је захватио брдо Леотар и ширио се на више страна, током четири дана и три ноћи, велику храброст, способност и издржљивост показали су требињски ватрогасци који су били непрестано на терену - неколико њих повријеђено је тровањем димом, а неки су имали и алергијске реакције

У пожару на подручју Требиња, чија је линија посљедњих дана достизала дужину од око 40 километара, страдало је више од 3.000 хектара шуме и шумског земљишта, док је еколошка штета немјерљива, потврдио је директор Центра за газдовање кршом Бранко Тасовац.

Он каже да је ово био 41. шумски пожар у овој години и да је највећих размјера на подручју Херцеговине, у коме је ватра уништила зелени покривач, прелазила преко земљишта и уништавала све његове микроорганизме, репродукциону моћ те расипала земљу.

"То су процеси који су неповратни и, самим тим, штета је огромна", каже Тасовац и

додаје да се не може још говорити о економској штети, јер су горјели шибљаца, шикаре и изданичка шума.

Без обзира на апеле грађанима да не пале ватру на отвореном, Тасовац каже да су мали ефекти.

Иако ово предузеће сваке године пошумљава велике површине, то је, истиче Тасовац, мало у односу на хиљаде хектара који изгоре.

Прошле године на под-

ручју Херцеговине пошумљено је 50 хектара, а за ову годину планирано је око 150 хектара, што је, кажу у Центру, практично немогуће због недостатка средстава.

Иако је био неприступачан терен, нису дозволили да страда ниједна кућа.

Командир Ватрогасне јединице Требиње Данко Вуковић, који је стизао на свако пожариште, каже да је најтеже било у рејону Јасена, гдје је ватру гасило осамдесетак ватрогасаца ове јединице, уз помоћ колега из Ластве, припадника Центра за газдовање кршом, Цивилне заштите и мјештана.

"Колеге које раде већ тридесетак година кажу да пожар оваквих размјера не памте. Најважније је да нико није страдао и да су објекти спасени. Надамо се да се никада више неће поновити", каже Вуковић.

Он напомиње да је узрок

пожара у више од 95 одсто случајева људски фактор, од чега је пола њих запаљено с намјером. Вуковић је још једном апеловао да грађани, уколико чисте њиве и пале ватру на отвореном, то чине уз присуство ватрогасаца.

Требињски ватрогасци су највећи дио пожара угасили прије кише која је почела да пада у поподневним часовима.

СРНА

Шумски сонет

Збогом људи, питомије су шуме!
Не бојте се чека, нишаништа.
Глас тишине - лијечи трауме!
Вјерујте, не лажем вам ништа!

Шта глас тишине може да значи?
Шумори лишће, као да шапуће...
Тако шума почиње да привлачи
све оне које измами из куће.

Заводи честар, привлачи чука,
а ведри пропланак бајна је чар.
У њој нас чека најљепша порука:

ко шуму воли он је поетичар!
У њој ће наћи најљепше хладиште,
али и за своју душу ватриште!

Недељко Жугић

■ За репрезентативни хотелски објекат, заправо шумарску кућу "Огњиште", у власништву ЈП "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац, чули су многобројни туристи који посјећују олимпијску Јахорину и то не само из Републике Српске и Босне и Херцеговине, него и из региона. О историјату и настанку објекта разговарали смо са мр Савом Живковићем, некадашњим директором ШГ "Јахорина" Пале, и Војиславом Марићем, в.д. извршног директора за правне, кадровске и опште послове ЈП "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац.

Некада је на локацији објекта "Огњиште" на Јахорини била шумарска кућа, почиње причу мр Саво Живковић, присјећајући се да је тај објекат ономад саградило ШИП "Витез" Пале, чији је директор био дип. инж. шумарства Жарко Остојић, рођени Фочак, способан организатор, менаџер и друштвено

"Баш у вријеме градње те шумарске куће, негде половином Шездесетих година прошлога вијека, ШИП "Витез" Пале вршило је реконструкцију надалеко познате паљанске пилане, и управо због честог доласка пословних и угледних људи у посјету ШИП "Витез" Пале, овај објекат је служио као смјештај угледних гостију те као простор за састанке и радно саветовање уколико би се дуже задржавали на Палама и Романији. Нажалост, током протеклих ратних дешавања објекат бива скоро па потпуно девастиран и оштећен, скоро па уништен. Одмах после рата, нажалост, судбина и људски немар су хтели да објекат послужи и као стаја у којој су држане самарице и волови који су извличили шуму", каже мр Живковић.

Негде око 2000. год. Славко Кујунџић, дип. инж. шумарства, одлучио је да удахне нови сјај те је, у сарадњи са угледним привредником са Пала Стојаном Гранзовом, склопио уговор да се објекат санира и прошири. Чињеница да је Гранзов тада запослио око тридесетак радника је била и те како значајна у том послератном периоду за привреду и економију овог краја.

"Размишљао сам са својим сарадницима да објекат вратимо у првобитно стање, али с обзиром на то да је велики број радника ЈП "Шуме Српске" а.д. Соколац био због ратних околности без властитог смјештаја, приоритет је био на помоћи тим људима. Битно је истаћи и да је ЈП "Шуме Српске" а.д. Соколац прво јавно предузеће у Републици Српској које је ријешило стамбено питање породицама погинулих бораца ВРС и бивших радника као и породицама РВИ", присјетио се мр Живковић.

У то вријеме градоначелник тадашњег Српског Сарајева био је покојни Предраг Ласица. Живковић каже да је један дан дошао до њега у канцеларију и разговарали су о томе на који начин бар дјелимично, у оквиру њихових ингеренција и моћи, могу покушати да ријеше питање прогнаних лица.

"Огњиште" краси Јахорину и незаобилазан је сегмент у туристичкој понуди олимпијске љепотице. Архитекте и хотелијери сагласни су у ојени да је шумарска кућа "Огњиште" на нивоу хотела, јер поседује и извјестан број пансиона. Сав материјал од дрвета који је уграђен у шумарску кућу "Огњиште" у власништву ЈП "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац је дрво прве класе, почев од столарије и подова до кровне конструкције. Можда је најинтересантнији детаљ камин, који се налази у унутрашњости објекта.

Подсећања ради, 2000. године ШГ "Јахорина" Пале уложило је око 2.000.000

КМ у изградњу шумских путева, прокопавање пропусних канала, механизацију, куповину стамбених јединица прогнаним лицима радницима колектива, а помагали су и људима у стању социјалне потребе. Уз добру организацију рада те улагањем и у сезонски туризам може се постићи много тога корисног за друштвену заједницу, сматра Живковић.

"По мојој слободној ојени, требали би се мало више 'форсирати' инжењери шумарства и стратешки измијенити начин рада те узети само оне најбоље праксе из претходног начина рада у шумарству. Сјечу шума треба да раде искључиво радници запослени у шумарству, а извлачење су увијек радили приватници, не ови приватни бренташи, него извозници, односно људи са воловима и коњима", става је мр Живковић.

Управа ЈП "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац 2013. год. приликом разматрања захтјева Стојана Гранзова за раскидање уговора о закупу шумарске куће "Огњиште" на Јахорини Пале, донијела је одлуку о покретању иницијативе за враћање предметног објекта у посјед ЈП "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац. Разлози за такву оправдану одлуку су, с аспекта управе, вишеструки, каже дипл. правник Војислав Марић, в.д. извршног директора за правне, кадровске и опште послове ЈП "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац. Интересовало нас је колики је значај објекта "Огњиште" на Јахорини за менаџмент као и све друге запослене у ЈП "Шуме Републике Ср-

пске" а.д. Соколац "ЈП 'Шуме Републике Српске' а.д. Соколац је један од највећих привредних субјеката у Републици Српској, који запошљава око 4.500 радника, те би шумарска кућа "Огњиште" могла да служи у току цијеле године као објекат за одмарање и рекреацију запослених путем синдикалних организација с обзиром на то да се исти објекат налази на Јахорини", сматра Марић.

"ЈП 'Шуме Републике Српске' а.д. Соколац има неколико доста квалитет-

них објеката затвореног или полуотвореног типа, који служе за смјештај и исхрану запослених у току рада, одржавање семинара, разних састанака и сл. Примјера ради, хотел у Дринићу ШГ "Оштрељ" Дринић, више објеката мотелског типа у ШГ "Маглић" Фоча, Шумарска кућа у ШГ "Височник" Хан Пијесак и други објекти представљају објекте који слове за репрезентативне, јер имају доста добре садржаје", истиче директор Марић.

Напоменимо и то да, када се окончају формално-правни послови на регистрацији објекта, шумарска кућа "Огњиште" биће оспособљена у свом пуном капацитету те ће моћи запослити од 15-20 радника и са тог аспекта има велики значај, не само за ЈП "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац већ и за општину Пале.

мр. сци Милош Јокић,
социолог

"EcoFOREST" – АСОЦИЈАЦИЈА ИНЖЕЊЕРА ШУМАРСТВА Обиљежила прву годишњицу постојања

■ У просторијама Шумарског факултета Универзитета у Бањалуци, дана 18.11.2016. године, обиљежена је прва годишњица постојања Асоцијације инжењера шумарства "EcoForest". Ово је била прилика да се одржи и прва редовна сједница Скупштине и окупе чланови, те презентује досадашњи рад, текуће активности, као и план за будућност.

Обиљежавању годишњице од оснивања, поред чланова Асоцијације инжењера шумарства "EcoForest", присуствовали су и драги гости и сарадници из Горске службе спасавања Бањалука, Удружења за заштиту природног наслеђа "Arbog Magna", Удружења за побољшање положаја жена и заштиту животне средине "Мајка Природа", Центра за економски и рурални развој (ЦЕРД), Спелеолошко-планинарског и еколошког друштва "Мачкића камен" и Савеза студената Шумарског факултета Универзитета у Бањалуци.

Асоцијација инжењера шумарства је у својој првој години постојања реализовала више пројеката и активности. Недуго по оснивању успостављена је сарадња са Горском службом спасавања Бањалука. У оквиру те сарадње одржане су двије радионице кроз које је дошло до размјене искустава и обострано корисних обука. Прва обука била је у децембру 2015 године, на тему "Основе оријентације у природи и шумске ознаке". Друга радионица је реализована 21.03.2016. године, на тему "Недрвни производи шума и најопасније отровне биљке и гљиве", а у склопу обиљежавања и промоције Свјетског дана шума". Циљ обуке био је да се чланови Горске службе спасавања Бањалука што боље припреме за своје активности у природи и да се унаприједи ниво знања у области оријентације у шуми, упознавање са шумским ознакама на терену те да се учесници упознају са најзаступље-

ним отровним биљкама и гљивама код нас.

Свјетски дан шума обиљежили смо и у ОШ "Бранко Радичевић" у Бањалуци пригодним предавањем на тему "Шума" за ученике другог разреда. У школском дворишту посађено је дрво као симболична порука о потреби очувања и сталне обнове шума. Ова активност промовисана је и преко званичног сајта ФАО организације.

Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске препознао је наше активности промоције позитивних вриједности и подржао пројекат под називом: "Могућности за унапређење коришћења шума кроз производњу биомасе као обновљивог енергетског извора", који је реализован на територији општина Шипово и Мркоњић Град.

Чланови Асоцијације инжењера шумарства "EcoForest" учествовали су у пројекту под називом: "Let rivers of BiH flow freely", који спроводи Центар за животну средину из Бањалуке.

Учествовали смо и на Сајму невладиних организација из Босне и Херцеговине у склопу пројекта: "Волонтирај и ти! Изабери задајшак, буди промјена."

Асоцијација инжењера шумарства је у марту 2016. године започела реализацију пројекта: "Транспарентност у области шумарства Републике Српске". Овај пројекат подржала је америчка амбасада у Босни и Херцеговини. Пројектом је обухваћено 11 општина у Републици Ср-

пској. Кроз пројекат су окупљене заинтересоване стране из области шумарства и укључиване у активан дијалог по питању транспарентности у шумарству Републике Српске, са циљем да се идентификују постојећи проблеми и заједнички дође до могућих рјешења. Овај пројекат је у складу са Стратешким циљем 11. Развој односа са јавности, промоција шумарства и производа шума, односно: Специфичним циљем 11.1. Успостављање јединственог система јавности информација у сектору шумарства из Стратегија развоја шумарства Републике Српске (2011-2021). Пројекат: "Транспарентност у области шумарства Републике Српске" ушао је у своју завршницу у новембру 2016. године, са тенденцијом да се реализује и његов наставак кроз другу фазу, у којој би се активности прошириле на више општина у Републици Српској, али и на поједине кантоне у Федерацији Босне и Херцеговине.

Од 01.01.2016. године Асоцијација инжењера шумарства има акредитацију за присуство сједницама Одбора за пољопривреду, шумарство и водопривреду Народне скупштине Републике Српске.

Такође смо у 2016. години постали члан LDN (Land Degradation Neutrality) радне групе за земљишта у Босни и Херцеговини.

На крају треба рећи да је обиљежавање прве годишњице постојања и рада "EcoForest" - Асоцијације инжењера шумарства протекло у веома лијепој атмосфери, дружењу и разговору, али и планирању активности у будућности. Користимо прилику да захвалимо свима који су били уз нас у протеклим годину дана и подржали наш рад те позивамо све који то желе на успостављање сарадње.

Доц. др Маријана Каповић Соломун

ШИМШИРОВ ПЛАМЕНАЦ

■ У Републици Српској евидентирано је присуство шимшировог пламенца, нове штеточине на украсном биљу.

Шимширов пламенац (*Cydalima perspectalis*) је врста лептира из породице Crambidae, поријеклом из Азије. У Европу је унесен, највероватније, садним материјалом. Ради се о старој инвазионој врсти која напада шимшир (*Viburnum sibiricum*) и друге врсте овог рода. Штету може проузроковати и на јапанској курики (*Evonymus japonica*) и неким врстама из рода божиковина (*Plex*). На новом станишту се шири врло брзо. Има негативан еколошки и економски утицај на нове домаћине и еко-системе.

Шимширов пламенац шири се активним летом лептира, али најчешће се преноси садним материјалом. Јаја, гусјенице и кукулице тешко се откривају међу лишћем. Младе гусјенице ждери горњу старну лишћа. Како гусјенице расту, захтјеви за храном су већи и почињу да ждери лишће, младе избојке и кору. Посљедице се огледају у нарушеном естетском изгледу, потпуном губитку лишћа и у финалиси умирањем младих биљака.

Штете се прилично касно примјете, јер се

младе гусјенице задржавају у унутрашњости биљака. Видљиве су тек када дођу до вањских дијелова, а тада је већ касно, јер је губитак листа готово потпун. Штеточина се може лако препознати по свиленастим запрецима и нитима, односно паучини на шимширу. Код јаког напада њима је прекривена цијела биљка.

Ради утврђивања присуства штеточине на биљкама, неопходно је извршити контролу унутрашњости да би се прве штете откриле на вријеме и да би сузбијање штеточине било ефикасно.

Штеточина се може сузбити еколошки прихватљивим методама: механичким путем и третирање гусјеница препаратима на бази *Bacillus thuringiensis* и хемијским методама.

Штеточина презимљује у стадијуму гусјенице у кокону који је смјештен између два листића и омотан паучинастим нитима. Коконе у току мировања, односно у зимском периоду треба механички скидати и спаљивати како би се спријечио развој нове генерације у

прољеће. Ако се нападнута биљка резежује, резани биљни материјал обавезно се мора спалити.

У току прољећа и љета, када се примјете гусјенице, појединачни грмови се могу протрести, гусјенице ће пасти на земљу, треба их покупити са земље и спалити. Посебну пажњу обратити на унутрашњост грма, гдје су гусјенице добро скривене и тешко видљиве.

Грмови су могу прати чистом водом с пумпама високог притиска. Вода ће спрати гусјенице на земљу, тада их треба покупити и механички уништити. Треба напоменути да се овом методом спирају и корисни инсекти.

Рана контрола, посебно у прољеће, и редовна контрола биљака шимшира и уклањање гусјеница чим се примјете је најдјелотворнија метода.

За више информација погледајте на <http://lat.rtrs.tv/av/pusti.php?id=61381> од 6.56 минута.

Тања Ећим, дипл. инж.

Учешће СИК ЈП-а у заједничким акцијама на пословима контроле бесправног промета ШДС

■ У складу са усвојеним Економским политикама Владе РС за 2016. год. настављено је са контролом бесправног промета шдс. По својој суштини примјенења је истовјетна методологија и принципи рада који су осмишљени и установљени крајем 2015. године од стране представника МПШиВ, ЈП-а, Инспектората и МУП-а, а за потребе заједничког рада СИК ЈП-а (као носиоца активности испред ЈП-а), Јединице за подршку МУП РС и Шумарске инспекције на имплементацији тачке 1.4. и 1.5. Акционог плана за сузбијање бесправних сјеча, крађа и нелегалног промета Владе РС.

Поред контрола промета које су спроведене аутономно на нивоу организационих дијелова ЈП-а од стране представника ШГ-а и надлежних РС, током 2016. год. обављено је **укупно шест независних акција** од стране заједничких тимова формираних од представника СИК ЈП-а, Јединице за подршку МУП РС и Шумарске инспекције. Прва акција обављена је 09. 02.2016. на подручју ШГ "Градишка" и ШГ "Приједор", друга 10.03.2016. на подручју ШГ "Врбања" и ШГ "Борја", трећа 22.04.2016. на подручју ШГ "Чемерница", четврта 07.06.2016. на подручју ШГ "Бањалука" и ШГ "Чемерница", пета 07. и 08.06.2016. на подручју ШГ "Јахорина" и ШГ "Романија", шеста 29. и 30.08.2016. на подручју ШГ "Добој", ШГ "Борја", ШГ "Романија" и ШГ "Бирач".

У проведеним акцијама регистрована је **укупна количина од 551,22 м³ нелегалних шдс**. Том приликом поједини предмети су окончани на начин да су на лицу мјеста издати прекршајни налози од стране присутних шумарских инспектора, а за оне гдје су лица затечена у нелегалном

промету оспоравала чињенично стање послати су на судско одлучивање уз претходно обезбјеђење материјалних доказа.

С аспекта рада СИК ЈП-а током спровођења наведених акција уочене су и регистроване слабости у раду радника ЈП-а задужених на пословима чувања шума и отпреме шдс, а треба истаћи да су идентични онима на које је указивано и раније по овим или сличним видовима контроле.

За потребе санкционисања појединаца због регистрованих пропуста у раду, као и покретања иницијативе према надлежном руководном органу да се створи пословни амбијент који ће утицати на системску елиминацију узрока настанка оваквих негативних појава, СИК ЈП-а је у својим извјештајима, поред осталог, дала Приједлог мјера за побољшање ефеката учинка у реализацији тачке 1.5. Акционог плана за сузбијање бесправних сјеча, крађа и нелегалног промета шдс, од којих су најзначајније:

Вођење адекватне евиденције и пра-

вовремено усаглашавање статуса свих предмета на нивоу руководиоца акције (у току, окончано са навођењем исхода);

Однос према Дирекцији за робне резерве у смислу њиховог активнијег ангажовања;

Прибавити тумачења од стране МПШиВ по сљедећим питањима:

Исправност описа у отпремни исказ мјеста допреме шдс, да ли оно које је сједиште купца или оно које се каже од стране купца приликом отпреме.

Поступак контроле цијепаног огревног дрвета затеченог у промету.

Да ли се ЈП може сматрати оштећеном страном за бесправну сјечу почињену у шумама са правом својине, и ако јесте, на који начин провести поступак надокнаде.

Израда приједлога казнене политике према правним и физичким лицима код којих су затечени нелегални шдс (суштинска примјена одредби члана 8. Уговора о купопродаји шдс);

Преиспитивање наставка пословне сарадње са пословним партнерима ЈП-а који врше препродају шдс у ФБиХ;

Примјена Етичког кодекса ЈП-а;
Јаче ангажовање чуварске службе на терену (активнији обилазак чуварског региона, обилазак постројења за примарну прераду), конкретност рада оперативних група на нивоу ШГ-а;

Сачињавање на нивоу ЈП-а јединственог упутства о овлашћењима и начину поступања стручних лица приликом регистровања шумских штета у шумама са правом својине;

Сачињавање јединственог обрасца Потврде о привременом изузимању шдс затечене у нелегалном промету, уз давање јасне упуте о поступању лицу које је издаје.

Славко Ступар, дипл. инж. шум.

ШГ "Градишка" Градишка - ШУ "Горњи Подградци"

Подизање тестних огледа топола

Нестајање шума, несумњиво једне од најважнијих компоненти свјетског еко-система, поставља пред шумарску струку озбиљан задатак да се ови системи обнове и трајно успоставе на мјестима одакле су ишчезли. Шуме су због својих општекорисних функција најважнији природни ресурс, а обновљивост им даје још већу важност. Стога, пошумљавање треба да буде, не само законска већ и наша морална обавеза.

Свака савремена биљна производња, па и производња дрвне масе у шумарству, је у највећој мјери заснована на стварању нових сорти са генетским појеницијалима за велику продукцију ојшорних на болести и цијешоцине и повећане адајивности на одређене услове стијаништа.

Тополе су врсте дрвећа које се на простору бивше Југославије одликују највећом продукцијом дрвне запремине. Њихово значајније коришћење при пошумљавању започело је послје I свјетског рата, када су уведени и први култивари. У годинама послје II свјетског рата на цијелом Старом континенту услиједило је врло обимно повећање гајења топола да би се задовољиле потребе за сировином повећаних капацитета хемијске прераде дрвета, а посебно индустрије целулозе и папира, што је утицало на увођење и ширење нових култивара ове врсте дрвета. Нови култивари топола допринијели су значајном повећању асортимана производа, као и повећању вриједности засада топола у односу на природне шуме топола.

Република Српска по свом географском, орографском и просторном положају има изразито велике потенцијале за проширење фонда топола и врба уз оптималну производњу дрвне масе и бројне функције заштите животне средине у оптималним условима станишта и климе за развој ових врста дрвећа. И поред тога што производња дрвне масе топола и врба у новим засадама неће бити примарног карактера, производни потенцијал ових станишта уз коришћење нових сорти и савремене технологије гајења, могло би обезбиједити значајне дрвне запремине за потребе дрвне и хемијске индустрије, ен-

ергије и локалних потреба становништва уз могућности значајних количина за извоз.

Поред традиционалних захтјева за стварање нових сорти које намеће шумарска пракса, најновији трендови у шумарству са акценцијом на одрживо газдовање и сертифицирацију шума нас обавезује на повећање диверзитетности у планијажном узгоју и оснивање мултиклоналних засада, што нас обавезује на повећање броја клонова шпола и врба који се користе.

Због недовољног познавања биолошких и адаптивних особина ових врста дрвећа, које су доскора биле готово потпуно занемарене у шумарству на просторима Републике Српске, успостављена је сарадњом са стручњацима на интернационалном нивоу. ЈПШ "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац и Институт за низијско шумарство и животну средину Нови Сад потписници су Уговора о реализацији и суфинансирању научно-истраживачког пројекта "Стварање сорти топола и врба".

На територији Републике Српске налази се мали број клонова који углавном потичу из периода бивше Југославије, па је и потреба за стварањем нових клонова у шумарству евидентна. Из тог разлога, пројекат "Стварање сорти топола и врба" има за циљ тестирање клонова топола - кандидата, њихово признавање и регистрацију на територији Републике Српске те увођење у производњу у засадама топола.

Први подигнути тестни оглед у ЈПШ "Шуме РС" налази се на подручју ШГ "Градишка", ШУ "Горњи Подградци", РЈ "Просара", к.о. Бистрица, к.ч. 629 "Крчевина" и к.ч. 630 "Гушта", чија укупна површина износи 3,3 ха.

На огледном пољу Милава је, са циљем да се добију што поузданији подаци о својствима клонова, основан сортни оглед. За оснивање огледа одабран је сет од три клона америчке црне тополе: *Појулус делтоидес* клон С 1-8 *Појулус делтоидес* клон С 6-36, *Појулус делтоидес* клон 478 (НС-2). Упоредо са наведеним клоновима код подизања огледа, кориштен је и *Појулус ела* клон И-214.

Огледни засад је основан при садњи 4.25 x 4.25 м, односно 400 стабала по хектару на земљишту типа флувисол, пјесковито-иловасте структуре, које се сматра средње повољним за узгој топола. Обављена је тзв. дубока садња садницама старости 1/1. Саднице су произведене у расаднику "Петковача" у саставу ЦЗСРП Добој.

Како временске прилике нису дозвољавале да се на вријеме започне са реализацијом Пројекта, односно са благовременом припремом терена за пошумљавање, извршена је касна прољећна садња. Том приликом саднице сва четири клона су "чеповане". Упркос томе, у периоду од момента садње, 15. априла 2016. године, до момента премјера 21. октобра 2016. године, достигле су изузетан висински и дебљински прираст.

Кроз поступак јавних набавки услуга обезбијеђен је извођач радова са свом потребном механизацијом за извођење свих радова на припреми терена за подизање засада, док су послове на изради пројекта, рекогносцирању терена, па и саму садњу извршили радници ШУ "Горњи Подградци", уз пуну подршку Извршног директора за производњу мр Милана Тепића, дипл. инж. шум. и директора шумског газдинства Милана Средојевића, дипл. инж. шум.

Сви важнији послови на подизању засада, њиховој даљој заштити и њези су праћени уз редовне обиласке стручњака са Института за низијско шумарство из Новог Сада, др сци. Вериче Васић, дипл. инж. заш. биља, др сци. Леополда Паљковић Пајника, дипл. инж. шум., др сци. Милана Дрекића, дипл. инж. шум., др сци Саше Пекеча, дипл. инж. шум. и, наравно, др Андреја Пилиповића, дипл. инж. шум., којем дугујемо велику захвалност због огромне стручне помоћи, с једне стране, и несебичне подршке, са друге стране, што је на крају и резултирало успјешним подизањем оваквог типа огледних засада топола у нашој управи, али и на простору ЈПШ "Шуме Републике Српске".

Славко Шпањић, дипл. инж. шум.
Александра Обрадовић, дипл. инж. шум.

Друштво за заштиту природног наслеђа "Arbor Magna"

ОЧУВАЊЕ ПРИРОДЕ ДОБИЈА СВЕ ВИШЕ НА ЗНАЧАЈУ

- Природно наслеђе којим располаже свака друштвена заједница на својој територији представља немјерљиву вриједност за њен културни, социјални и сваки други идентитет. Упоредо са вриједностима, ништа мање битан није ни утицај који има по њен биолошки опстанак. Схватање суштине ове узрочно-последичне везе условило је потребу да очување и одрживо коришћење природних ресурса представља трајну генерацијску обавезу. Управо на примјерима гдје су по овом питању повећани нивои самосвјесности актуелне генерације у односу на претходне, потврда су цивилизацијског напретка једног таквог друштва.

На планетарном нивоу очување природе добија све више на значају. Овакав тренд вјероватно је узрокован тиме што никад раније људски род није био свјеснији њене угрожености и последица које могу наступити по његов опстанак. Напредак науке и технике отворио је врата другом и другачијем погледу на свијет, а упоредо с тим и добијању јаснијих сазнања о рањивости природе кроз деструктивне процесе чији узрок је човјек. Реаговања на спречавање њиховог настанка крећу се од активности појединца на локалном нивоу па све до масовних и добро организованих глобалних покрета.

Један од видова организованог дјеловања на овим просторима по питању очувања природе свакако јесте и Друштво за заштиту природног наслеђа "Arbor Magna". Основано је новембра 2003. године у Бањалуци, а на иницијативу групе ентузијаста који су, сагледавајући актуелне друштвене околности, увидјели неопходност артикулисаног дјеловања кроз институције система на заштити природног богатства, првенствено на подручју Републике Српске. Већ према самом називу друштва, који у преводу са латинског језика значи велико дрво, указало се на визију и мисију његовог дјеловања. У начелу, постојање удружења базирано је на основном принципу да без савјесног приступа, стручног утицаја и истрајности у чувању и промовисању опште добробити коју као друштво имамо од природног наслеђа доста ризикујемо да га девастирамо или трајно изгубимо.

По свом основном обиљежју ради се о научном друштву, непрофитног карактера. Унутрашња организација и политика дјеловања утврђени су Статутом. Поред осталог, њиме су дефинисани органи руковођења. Послове председника тренутно обавља доцент др Југослав Брујић, укључујући два потпредјеника (се-

ниор и јуниор). Удружење има секретара, благајника и два члана надзорног одбора. Финансирање се обавља путем чланарина, донација и других извора. Удружење нема тренутних дуговања по основу неизмирених пореских обавеза. Богатство удружења је свакако његово чланство. Према евиденцији удружења, од дана оснивања до данас укупно су регистрована 124 члана. Њихова бројност је временом варијала тако да их је тренутно 77. Структура чланства је прилично разноврсна, што је свакако посебна снага удружења. Заступљени су чланови оба пола, а у погледу њиховог занимања, има инжењера, студената, професора, наставника, новинара, возача....

За потребе активнијег дјеловања на терену устројена је организациона шема по принципу регионалне подијелености територије РС. Са овим се истрајало у тежњи потпуне покривености простора РС и обезбјеђења правовремене сарадње заинтересованих лица на нивоу локалних заједница са стручњацима из удружења.

У свом досадашњем раду друштво "Arbor Magna" преко својих чланова имало је активно учешће у већем броју друштвених активности које су се тицале дјелокруга његовог дјеловања.

Посебно треба истаћи учешћа у јавним расправама током израде законске легислативе (превасходно везане за Закон о шумама и Закон о заштити природе), затим у изради Стратегије развоја шумарства Републике Српске (у области заштита природе), Црвене књиге РС, базе вегетације Републике Српске, издавају Сјеменичких састојина, те пројекат Урбане дендрофлоре. Рад друштва посебно је остао упамћен по упечатљивим медијским наступима осмишљеним за потребе популаризације дендрофлоре и флоре, а који су спроведени у пет циклуса (у три наврата гостовање на ТВ-у и два пута у радио-еми-

сијама). Удружење посједује респектабилну базу података о флори овог подручја, која је похрањена у дигиталној (фотографије и видео-записи) и физичкој форми (албуми са фотографијама, хербаријум, новински чланци).

Ипак, од свега наведеног посебно треба истаћи реализацију следећа два капитална пројекта "Регистар највећих стабала Републике Српске" и GISSPASS. У сачињеном регистру дат је преглед највећих стабала у оквиру своје врсте који се налазе на подручју Републике Српске уз навођење њихових димензија и тачне локације. GISSPASS представља мултимедијалну просторну базу о заштићеним и потенцијално заштићеним подручјима у Републици Српској. У њему се налазе сви расположиви подаци о овим објектима (површина, законски оквир, категорије, итд.) уз карту и фотографије подручја. Овим пројектом започет је директно и рад на интегралном приступу заштите природе.

Рад на годишњем нивоу друштво "Arbor Magna" валоризује на својим скупштинама. На скупштини се усваја извјештај о раду за претходну као и планске активности за наредну годину. Скупштина се одржава у духу и на начин по којем је ово друштво постало препознатљиво, а то се прије свега односи на правило да мјесто одржавања буде природни амбијент и да се у склопу њеног одржавања обави акција пошумљавања садњом садница (пракса од 2010. год.). Управо таква била је и последња XIII редовна скупштина одржана 19.03.2016. године у ловачкој кући изграђеној у прелијепом амбијенту слива рјечице Миљковаче (подручје ШГ "Борја" Теслић), с тим да пошумљавање није обављено због организационих проблема који су се појавили на сам дан одржавања скупштине, а што ће свакако бити надокнађено на наредној скупштини.

БИЉКА КОЈА ЛИЈЕЧИ СВЕ БОЛЕСТИ

*Све љирода снабдијева оруђем,
љројив не необуздне силе.*

Пејтар Пејтровић Њејош

Научници британског Центра "Хоп Инес" нашли су биљни лијек за све болести. Они су открили да биљка бајкалска капица (*Scutellaria baicalensis*), која се користи у кинеској медицини, производи супстанцу која омогућава лијечење болести плућа и рака.

Према подацима британских истраживача, у коријену бајкалске капице налази се органска супстанца под називом флавоноиди, која, не само да има антивирусно дејство, већ и омогућава да се убију малигне ћелије. Биолози су извели експерименте на животињама и установили да флавоноиди зауставља ширење рака.

Према ријечима сарадника Центра "Хоп Инес", темељно проучавање процеса синтезе флавоноида омогућиће да се добију корисне супстанце у количини која је довољна за производњу револуционарних савремених лијекова.

Све биљке су магијске, јер свака на чудесан начин израста из неорганске материје – воде, угљене киселине, азота – користећи као једину енергију

сунчеву свјетлост. Тијела биљака представљају складиште сунчеве свјетлости, које чине основ опстанка, како животињске тако и људске врсте на Земљи.

И Васца Пелагић је написао у својој књизи да у природи сигурно постоји лијек за сваку болест, само га треба одабрати!

Жен-шен, трава што отвара све и

зове се још "коријен живота". Одлаже појаву замора и побољшава физичке способности. У Кини због дуготрајне експлоатације је искоријењен. Расте на дијеловима Азије, Европе (на Балкану). Расте уз путеве и по запуштеним мјестима као коров.

Размножава се сјеменски и треба пет година да се коријен може употријебити.

УСАМЉЕНО ЧЕДО ЈУГА

ЧЕМПРЕС НА РОМАНИЈИ

■ Као да се нађете на почетку романа Хермана Хесеа "Нарцис и златоуст", када видите на путу Пале – Цареве воде, у срцу Романије, чемпрес – усамљено чедо југа...

На њега је указао велики човјек и истраживач, Мојсије Ђерковић, који је забиљежио све крупне ситнице о Палама и паљанима...Чемпрес

Омиљени четинар приморских области, карактеристичне фруласте крошње.

Висок до 30 м и широк до 2 м. Коријен продире до 2 м дубине. Брзо расте, поготову у младости.

Кора стабла смеђоцрвене је боје тамнијих нијанси, која у старијих примјерака постаје свијетлосива и пуца у пловнатим љускама.

Крошње стабла различитих су облика, но уске су код већине примјерака.

Доживи 1000 година. Биљка скромних захтјева. Издржава температуре и испод -20°C. Препоручује се за

заклоњеније, сунчане, положаје на индивидуалним зеленим површинама.

Размножава се сјеменом и расте необично великом брзином. Не подноси јаке хладноће, воли влажан ваздух, и није осјетљив на врсту тла.

У грчкој митологији, чемпрес је повезан с Хадом, богом подземља и мртвих.

Својим растом и вјечитом зеленом бојом чемпрес изазива осјећај тајанствености, побожности и жалости, те га саде у близини црква, гробља, пута, описи су чемпреса у књизи господина Франа Кушана.

Римљани и Грци радо су садили чемпресе уз своје храмове и гробља. Листови чемпреса представљали су симбол бесмртне душе, а дрво симбол туге према Хорацију.

КАКО СУ ЉУДИ ГОТОВО НЕСТАЛИ СА ПЛАНЕТЕ

■ Прије нешто више од **70.000 година**, људска популација се толико смањила да су сви људи на Земљи могли стати на један мањи ногометни стадион. Тачан број људи није познат, али бројни докази указују да је у том периоду на свијету остало **5.000 до 10.000 људи**. Према једном истраживању, на свијету је остало **2.000 јединки**, од чега је било свега **500 жена**, односно **40 одраслих парова** способних за даљу репродукцију.

Требало је готово 200.000 година да популација хомо сапијенса досегне прву милијарду, а то се десило тек 1804. године. Већ до 1960. године на свијету је било три милијарде људи, а овај број је наставио расти – сваких 13 година нова милијарда. У октобру 2011. године број људи званично се попео и на седам милијарди.

Но, популација хомо сапијенса није увијек била у порасту, зап-

раво, у једном тренутку се толико смањила да су људи готово нестали са лица Земље, у периоду који се назива "уско грло".

Главни докази о овом догађају крију се у свакоме од нас – у нашој ДНК. Међу модерним људима постоји врло мало варијација, а ову занимљивост су научници недавно пратили покушавајући објаснити наше генетско наслеђе. Према количини варијација, научници су успјели утврдити да је у прошлости постојао период у којем је било врло мало жена које су рађале дјецу. Друго истраживање је утврдило да се ово десило прије око 70.000 година – у вријеме катастрофалне ерупције супервулкана Тоба.

Ерупција Тобе била је супервулканска ерупција, која се догодила негде између 69.000 и 77.000 година прије нове ере на мјесту данашњег језера Тоба (Суматра, Индонезија).

Ово је била једна од највећих ерупција на Земљи, тачније, највећа у посљедња два милиона година. Вулкан Тоба је у атмосферу избацио 2.800 km³ вулканског материјала, примјера ради, највећа ерупција коју памте данашњи људи била је ерупција на планини Ст. Хеленс, која се десила 1980. године, и која је у

атмосферу избацила "свега" 1 km³ вулканског материјала.

Према научним теоријама и бројним доказима, ова катастрофа изазвала је глобалну "вулканску зиму", која је трајала од 6-10 година, зиму чије су се посљедице осјетиле и наредних 1.000 година.

Језеро Тоба је подсјетник на катастрофу која је довела човјечанство на руб пропасти. Оно је заправо нулта тачка ерупције, највеће вулканско језеро на свијету, кратер дугачак 100 километара и дубок 450 метара.

Облак пепела који је вулкан избацио ширио се на запад преко Индијског океана све до Блиског истока. На неким дијеловима археолози су пронашли и до шест метара дебеле наслаге пепела. Научници су успјели израчунати и висину дима који је излазио из вулкана те закључили да је она износила 30 километара – дупло више него што је потребно да би се изазвала природна промјена глобалне климе.

Након ерупције, љетне температуре пале су за 12 степени Целзијуса, створили су се леденаџици, ниво мора је пао откривајући празне површине земље, велика пространства прашине коју је вјетар почео носити на све крајеве свијета. Тако се, на при-

Језеро Тоба је подсјетник на катастрофу која је довела човјечанство на руб пропасти. Оно је заправо нулта тачка ерупције, највеће вулканско језеро на свијету, кратер дугачак 100 километара и дубок 450 метара

мјер, калциј из распршене земље вулканског кратера још може пронаћи чак и на Гренланду – што указује на то да су олује бјесниле данима, уништавајући биљке, самим тим и животиње те коначно и људе.

Током "вулканске зиме" облак пепела је заклањао Сунце, због чега сјеменке нису могле расти. Претпоставља се да су животиње нестајале у великом броју, те да изгладњелим и очајним људима и није баш био приоритет да имају дјецу, већ да прво и сами преживе.

Опоравак хомо сапијенса

Људе у тропским и суптропским подручјима усмртила је хладноћа. У то вријеме су са хомо сапијенсима Земљу дијелили и неандерталци, који су живјели на вишим надморским висинама и који су биолошки далеко боље подносили зиму – али се чак и њихов број значајно смањио, те су коначно посве напустили своје домове у хладној сјеверној Европи.

Хомо сапијенс је преживио захваљујући трима преосталим тропским подручјима у Африци с великим количинама падавина. Управо су у та три подручја и пронађени бројни археолошки докази о ширењу људске популације после кризе. Поред тога, археолошки докази указују на то да су хомо сапијенси из Африке били и далеко развијенији и прије ерупције од људи који су тада живјели на другим крајевима свијета.

Захваљујући чистој срећи, или ипак домишљатости малог броја

преживјелих, људи су се тек 20.000 година након ерупције почели опорављати, а већ 40.000 година након ерупције на свијету је било готово милион људи.

Cueva de las Manos (Пећина руку) – људске руке осликане на зидовима пећине прије 13.000 до 9.000 година.

Понекад заборавимо колико смо заправо рањиви и крхки, колико смо осјетљиви на вирусе који су некада били изолирани дубоко у шумама и планинама, али се сада имају прилику срести са људима, колико смо осјетљиви на климатске промјене и колико смо осјетљиви када се боримо једни са другима због ресурса који их и узрокују.

Колико смо само осјетљиви на

природне катастрофе као што је била поплава у Кини, која је 1931. године однијела (према процјени) између 145.000 и четири милиона живота. Или Bholа циклон из 1970. године, у којем је за један дан живот изгубило 500.000 људи... а у само једном кратком земљотресу, који је трајао неколико тренутака, у Shaanxiју је 1556. године животе изгубило 830.000 људи. Само једна пандемија успјела је избрисати трећину европске популације – црна куга (црна смрт), која је у 14. вијеку са собом однијела више од 75 милиона живота...

Ерупција Тобе десила се прије око 70.000 година... превише давно да бисмо је запамтили, али не тако давно да бисмо је потпуно заборавили.

Cueva de las Manos (Пећина руку) – људске руке осликане на зидовима пећине прије 13.000 до 9.000 година.

Стабла дрвећа су жива бића са осјећањима и карактером

■ Дрвеће има пријатеље, вришти од бола и комуницира испод земље специјалним интернетом

Дрвеће има пријатеље, осећа усамљеност, вришти од бола и комуницира испод земље путем "њоодњиде њеба". Нека стабла понашају се као родитељи и добре комшије. Нека, осим што бацају сјенку, брутално злостављају конкурентске врсте. Младо дрвеће излазе се опасности због опијања и одбацивања листова, да би научило лекцију на сопственим грешкама.

Књига под насловом "Скривени свијет дрвећа" (Тхе Хидден Лифе оф Треес) није типичан бестселер, али ипак није тешко разумјети зашто тврђе њемачког шумара Петера Волебена привлаче велику пажњу јавности - због своје антропоморфности. Шетњу по парку доживјећете сасвим другачије када замислите мрежу коријења које пуцкета испод ваших стопала и комуницира путем сокова. Не знамо ни половину онога што се догађа испод земље и коре стабла, објашњава Волебен: "У протеклих 100 година посматрали смо природу као да је машина."

Волебен (на симболичан начин, његово име у преводу гласи "живот у благостању") развио је у последњих 10 година специфичан начин размишљања док је посматрао моћан, али егоцентричан начин преживљавања древне букве шуме у планинама Ајфела, на западу Њемачке.

"Највише ме изненадила њихова друштвеност. Једном приликом сам се спотакао о стари пањ и видео да је још жив, иако је стар 400 или 500 година и уопште нема зеленог лишћа. Сваком живом бићу су неопходне хранљиве материје. Једино могуће објашњење је да му је помагало сусједно дрвеће путем коријења пуног сокова. Као шумар сам научио да су стабла конкуренти који се међусобно боре за свјетлост и простор, а овдје сам видео сушту супротност. Дрвећу је и те како стало да сачува живот сваког члана заједнице", објашњава Волебен.

КАДА ДРВЕЋЕ КРШИ ПРАВИЛА, ДОБИЈА СЕ "ПИЈАНА ШУМА"

Кључ је, каже, у мрежи комуникације међу дрвећем, коју назива "њоодњиде њеб": дрвеће шаље поруку да се налази у невољи посредством електричних сигнала кроз коријење и путем мрежа микоризалних гљива ("као наш нервни систем") другима у

околини. На исти начин, дрвеће храни угрожено дрвеће, одгаја младице (своје "најомиљеније дијете"), док другима ускраћује помоћ како би заједница остала јака.

"Коријење омогућава стаблима да препознају ко су им пријатељи и породица и гдје су им дјеча", каже Волебен. Осим тога, препознају дрвеће које није толико добродошло. Постоје пањеви у тим старим буковим шумама који су живи, док су други иструлили, јер очигледно нису били у контакту с коријењем дрвећа у комшилуку које би им прискочило у помоћ. Према томе, они су нека врста испосника". Све ово звучи као живот у малом селу, а Волебен и живи у селу Химел, близу белгијске границе.

Занимљива је и његова прича о правилима понашања у шуми: нико не воли разметљивце који изгурају све остале и халапљиво присвајају све ресурсе. Када дрвеће крши правила, добија се "пијана шума", објашњава овај стручњак. "Поштени чланови древних шума" имају усправно стабло и уједначена, правилно распоређена дрвена влакна.

ДРВЕЋЕ ЖИВИ У НЕКОЈ ВРСТИ ПЛЕМЕНА

Волебенова анализа приказује стабла дрвеће као бића са осјећањима и карактером. "Биљке и дрвеће могу да бирају шта ће да раде. Могу да одлучују, имају успомене и чак се разликују према карактеру. Могли бисмо рећи да постоје добри и лоши момци", каже он.

Букве и храстови образују шуме које живе хиљадама година зато што се понашају као породице. Дрвеће живи у некој врсти племена и бескрупулозно штити своју врсту. "Букве толико злостављају нове врсте попут храста да бивају све слабије", каже Волебен. Дуглазија и смрека такође формирају чврсте везе међу припадницима сопствене врсте.

Врбе су усамљеници. "Сјеме лети далеко од стабала, више километара далеко. Дрвеће расте брзо и не живи дуго. Помало подсјећају на Јусејна Болта - увијек су први, после 100 година више не могу да дишу и онда нестану", каже он. Ни тополе нису

друштвене, а "бреза ће уништити друго дрвеће како би њихова крошња имала више мјеста да се шири. То не звучи нимало симпатично, али мислим да бреза нема другог избора, зато што је због гена толико порасла." Градско дрвеће, према његовим ријечима, личи на дјецу улице - изоловано је од осталих и бори се против зала снажним коријењем.

ДА ЛИ СМО ИЗГУБИЛИ ВЕЗУ С ПРИРОДОМ?

Инжењер шумарства Волебен (52) потпуно је промијенио начин управљања шумским подручјима у Њемачкој од када је 1994. задужен за област под шумом у Химелу (покрајина Рајна-Палатинат). Сада је оно еколошки оријентисано. Забрањено је коришћење средстава за заштиту биља и избацио машинерију.

Године 2006. напустио је чиновничко мјесто у управи и општина га је именovala за шумара, након чега је објавио неколико критичких књига посвећених шумарству, лову и заштити животне средине. Организује курсеве преживљавања и обиласке шуме. Осим тога, продаје гробна мјеста која, уместо надгробне плоче, имају дрвеће. Због непосредности и говорљивости често је гост на телевизији, али каже да не жели да га људи доживљавају као шаптача дрвећу: "Не грлим дрвеће и не разговарам са стаблима", рекао је за "Франкфуртер алгемајне цајтунг".

О свијету природе говори с дивљењем, па чак и чуђењем, али не и са сентименталношћу. "За мене није питање да ли треба да користимо жива бића, већ како да се односимо према њима." Каже да би желио да људи смање потрошњу дрвета и више уживају у дрвећу, које назива "слоновима у свијету биљака".

Да ли смо, дакле, изгубили везу с природом?

"Не вјерујем", каже Волебен. "Можда смо се само мало дистанцирали од ње зато што су нас научници више од 200 година учили да природа функционише без душе."

Припремила: Мира Ђајић
Извор текста: Theguardian.com

ЗАПИС О КОЊУ И ШТРАПАРИЈАДИ

"Штрапаријада 2016. Равна Романија, код Николе и Миле Лиздека"

Да се може коњ укучити, био би му цимер. Зашто? Зато што има аутентичне емоције и изразом лица говори како се осјећа, али и положајем ушију, ширењем ноздрва, погледом репом...

Није као неки људи да једно мисле, друго говоре, а треће чине, боље рећи који су двоједни, троједни, стоједни.

Коњ је велика и крупна домаћа животиња са великим очима, у којима се огледа душа његова и његовог газде.

Чита емоције по људском гласу, јер је

говор огледало душе.

Репом показује своје тренутно расположење.

Најљепши је, поред пса, и најплеменитија животиња привржена човјеку.

Ниједна снага нема толико љепоте и елеганције, као коњска снага, када служи човјеку да премости даљину, носи терет, извози брзаво трупце из шумских удолина и врлети...

Балзак је писао да нема љепшег призора од птице у лету, коња у галопу и жене када игра!

У најсуровијим условима живота коњ је био и остао човјеков највећи пријатељ!

"Коњ је Божији дар за човјека", каже арапска пословица.

Након сат времена по ојдребљењу, стаје на своје ноге!

Сав живот проводе на ногама, јер врло мало лежи.

Брзав и чулан, од постанка није смио дуго лежати, јер би га сколили и савладали вукови. А Бог му је дао способност да мишиће одмара и у стојећем положају.

Када су у стаду у дивљини, док једни спавају, други увијек чувају стражу. Зато највише волим од инсеката пчеле, које неуморно раде, и коње, који спавају стојећи, и то три сата дневно. Врло мало леже.

МИЛЕ ЛИЗДЕК И СИН НИКОЛА – ОРГАНИЗАТОРИ ДЕВЕТЕ ШТРАПАРИЈАДЕ "РОМАНИЈА 2016"

Миле и Никола Лиздек потврђују истинитост народне пословице: "Какво дрво – такав клин, какав отац – такав син", али и Фројдов генијални увид да је "дијете отац човјека".

Никола Лиздек је младић који није упадљив ни по физичком ни по психичком изгледу, него је један сасвим нормалан и миран млад човјек, са душом која пламти у осмијеху.

Али, када га видите како вјешто

прескаче ланце и вагире за коњима брзавим, имате осјећај да гледате неки бајковит филм о младићу који чини чуда на извлачењу трупаца из каменитих удолина и врлети.

Ове године смо га гледали као организатора, заједно са оцем Милом, Девете штрапаријаде "Романија 2016". Млад човјек са великом и неугасном енергијом у споју са паровима јаким и брзвих коња, покретна је слика која се не заборавља.

Лиздечи су се из Мокрог доселили на Равну Романију и недавно је то било када су гајили око 60 бикова, а сада имају 30 крава, 10 коња, али гаје и свиње. Дневно произведу 200 до 300 литара млијека, а годишње око 100.000 литара. Мушку телад продају, а женску узгајају за производњу млијека и приплод.

"Бржи обрт новца је у производњи млијека, него у узгајању бикова", каже Миле Лиздек, домаћин проширене породице, који успјешно узгаја стоку и ради с коњима на извлачењу шуме, а своја знања и вјештине пренио је на сина Николу.

Поред тога, успјешно се баве услугом извоза трупаца из шуме. Имају пар коња које његују и одржавају само за учешће на штрапаријадама у Републици Српској и Федерацији БиХ.

Десни коњ је муњевитији од лијевог. Исто је и са воловима. Не каже се узалуд: "Удри вола и коња дешњака, или што старији брат и во дешњак могу повући, то нико не може." Све те лапидарне и социолошко-психолошки основане пословице – орјечене су из љутог зноја рада. Зато је свака ријеч у тежака права мјера, нема инфлаторне безначајности.

Опште је познато да је теже и опасније радити на тим пословима него у руднику.

Отац Миле и Син Никола за годину дана учествују на 40 штрапаријада... А коњи са којима учествују су толико оштрвени да са њима не би могли радити у шуми на извозу обловине.

Недељко Жугић

САН КОЈИ ЖИВИ ИЛИ НОВО ЧУДО У ОЛОВУ

■ Нема већег чуда од оног када се у зрелим годинама некоме оствари сан који је сањао у дјетињству, али и под дејством тешкоћа, када "нужда закон мијења", када добра вила стави у наручје проблеме које успјешно рјешаваш, као Миливоје Станимировић - јунак ове приче - са вилом из облака, која га је научила да земља кроз коријење дише

Зашто сам дао поднаслов "Ново чудо у Олову" уз наслов "Сан који живи"? Једноставно зато што је на интернету имао више од педесет хиљада прегледа, а ниједан негативан коментар, као предлогак овом документарно-визуелно-акустичном запису – овјековјечењу приче о повратнику на своје имање у Радачиће, код Олова, Мливоја Станимировића, дипломираног инжењера шумарства. Прегледала га је већина становника Олова, али и многа удружења инжењера и техничара, пољопривредне и шумарске струке, љубитеља природе и добромислених дуди.

Чудо је Божија интервенција при којој су уобичајени закони природе надјачани, спријечени или промијењени. То је догађај који се не може објаснити науком, али који није у супротности са природом. Што би рекао Његош: "Све природа снабдијева оружјем против неке необуздане силе."

Само Мајка Природа може објаснити законитост стварног чуда, које се не може објаснити науком.

Човјек којем се остварио сан зна да су снови Божији говор из мајчинског језика природе.

Биљке су главни медиј за разговор Бога са човјеком, када срце човјека постаје кућа Божија.

Оно што филозоф Хенри Бергсон назива интуицијом, Паскал је назвао осјећајем оштроумља, оштроумним расуђивањем, осјећањем, надахнућем, срцем,

инстинктом... У том напонском пољу, јунака ове приче Миливоја Станимировића, Мајка Природа је уредила да, како каже умни природослов Цевад Абазовић: "Нужда закон мијења."

Акционе струје из подсвијести, у рефлексу опстојања, читају невдљиву књигу природе. А зато треба чисто срце и чиста љубав која је створила свемир и Природа која је главни и одговорни уредник свих збивања у њој.

Миливоје Станимировић родио се у Радачићима, 15.01.1955. године.

Основну школу завршио је у Оловским Лукама, средњу шумарску у Илици, а шумарски факултет у Скопљу.

Радио је у "Планинском" у Хан Пијеску до 1979. године, а у Ивањици до 1999. године.

У Радачиће се враћа 2003. године, гдје оснива Пољопривредно газдинство 2005. године, заједно са сином Жељком.

По попису становништва 1991. године, у Радачићима је живјело 108 становника, али данас их живи само пет.

Тако се остварио његов сан из дјетињства.

Ненадмашан је стручњак и незасит радник, који је ново чудо у Олову.

Имање се налази на надморској висини од 700 метара и простире се на површини 10 ха (100 дунума) земље у амбијенту природе средње

Босне, која се сматра најквалитетнијом у Европи и са најбољом природном вегетацијом. Удаљено је 55 km од Сарајева, а 70 од Тузле.

Све гајене културе су рађене по инструкцијама и контроли Пољопривредног факултета Сарајево, Агротехнолошког завода Сарајево и Института за воћарство из Чачка, Република Србија.

Јабука: ајдаред, гренишмит, јонаголд, јонатан, гала.

Крушка: сантамарија, бутира, генерал леклерк.

Шљива: чачанске сорте и стенлејке.

Политичари, пољопривредни стручњаци, али и сви добромислени људи кажу да је Миливоје Станимировић најпозитивнији примјер од свих Срба повратника у Федерацију Босне и Херцеговине.

Високожбунаста америчка боровница представља све траженије деликатесно воће. Свјетско тржиште је недовољно снабђено плодовима ове воћне врсте који се користе, како за потрошњу у свјежем стању тако и као сировина за различите видове прераде и за замрзавање.

По својој биолошкој вриједности, плод боровнице спада у највредније животне намирнице. Повремено конзумирање чак и малих количина овог воћа је поуздано средство против многобројних чинилаца који угрожавају здравље и живот човјека.

Недељко Жугић

ТРАНСПАРЕНТНОСТ У ОБЛАСТИ ШУМАРСТВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

■ У оквиру реализације пројекта под називом "Транспарентност у области шумарства Републике Српске", који, уз подршку америчке амбасаде у Босни и Херцеговини, имплементира Асоцијација инжењера шумарства "Есо Forest", 9. септембра је у Сокоцу одржана радионица која је за циљ имала упознавање са постојећим проблемима у области шумарства и размјену искустава са локалном заједницом, као и проналажење могућих рјешења

Радионицу су водили Саша Дрљача, инжењер шумарства и председник Управног одбора Асоцијације, Маријана Каповић, професор на Шумарском факултету Универзитета у Бањалуци, и Дане Марчета, доцент на Шумарском факултету Универзитета у Бањалуци.

У уводном дијелу излагања Дане Марчета упознао је присутне са дјеловањем Асоцијације.

"Асоцијација инжењера шумарства Републике Српске 'Есо Forest' броји двадесетак чланова и окупља људе заинтересоване за унапређење шумарске науке и струке, што представља и наш основни циљ. У склопу тих активности аплицирали смо са пројектом "Транспарентност у области шумарства Републике Српске", који је подржала америчка амбасада у Босни и Херцеговини. Тема нам се сама наметнула, јер смо примијетили да постоје многе тешкоће у комуникацији између шумарства као привредне гране и осталих привредних сектора, те локалних заједница и становништва", рекао је Марчета.

Он је истакао да је неопходно подјетити како су законом регулисани односи између шумских газдинстава, државе и локалних заједница.

"Шуме као ресурс су дате на управљање кориснику, у овом случају то је ЈП 'Шуме Републике Српске'. Дакле, то је акционарско друштво са једним акционаром, а тај акционар је Влада. Корисник је дужан да, према принципима добре праксе, газдује шумским приходом и да од оствареног прихода уплаћује 10 одсто на посебан рачун. То је само један примјер гдје је држава везана за ово јавно предузеће. Шуме и локалне заједнице индиректно су везане. Закон

каже да је корисник дужан да плаћа надокнаду од 10 одсто од продајне цијене шумских дрвних сортимената на камсионском путу на посебан рачун општине или града, а општина та средства треба да користи за развијање неразвијених дијелова општине. Веза између приватних шума и државе такође је одређена законом кроз обавезу да држава приватним власницима обезбиједи стручно-техничку подршку за газдовање њиховим шумама, а они имају обавезу да уплаћују 10 одсто од продајне вриједности, што ће се искористити за обезбјеђивање неопходне подршке", објаснио је Марчета.

У даљем излагању он је навео да је транспарентност један од водећих проблема.

"Када се говори о појму транспарентност, који означава доступност података, информација има највећу вриједност. Шуме Републике Српске имају урађену Стратегију шумарства од 2011. до 2021. године и у њој је наглашено које су слабе тачке у комуникацији између шумарства и локалних заједница и становништва. До сада је уочено да нема размјене информација и ефикасне комуникације и тај проблем треба ријешити. Такође, ово предузеће има усвојен сертификат у којем се објашњава однос шумарства и локалних заједница. Према пренесеним подацима, у газдовање шумама морају се укључивати резултати евалуације утицаја на социјални аспект, тачније, како газдовање шумом утиче на друштво, затим људи који могу бити изложени негативним ефектима морају бити обавијештени на који начин их угрожава такво газдовање шумама, како то спријечити и слично. Јавност мора

бити укључена у дугорочне и краткорочне процесе планирања. Било би интересантно за локалне заједнице да прате и буду упознате с том сертификацијом", казао је Марчета.

Професор Марчета појаснио је које су то информације (не)доступне просјечном грађанину и гдје се оне могу добити.

"ЈП 'Шуме РС' је огроман систем који чини 25 организационих јединица, од којих су 23 шумска газдинства. Нема свако газдинство своје сајтове и извор информација, него су обједињени у један заједнички сајт, што је, по нашем мишљењу, недостатак, јер није једноставан. Шумско-привредне основе су плански документи које шумари користе за планирање својих активности и сматрамо да у њима, поред стручне терминологије која постоји, треба да буду и друге информације које су прихватљиве и јасне свима. Не постоје ни подаци о здравственом стању шума да би се, на примјер, на вријеме могло реаговати и спријечити сушење шума. Такође, не постоје извјештаји о екстерним ревизијама, као ни мјесто гдје су обједињене законска и подзаконска регулатива, затим статут, број и структура запослених радника и тако даље", нагласио је Марчета.

Представници локалне заједнице изразили су задовољство зато што постоји једно овакво удружење и поздравили њихов рад.

"Драго ми је што је овај пројекат добио зелено свјетло, јер представља кључ за помак у шумарском сектору", закључио је председник Скупштине општине Соколац Данко Вучетић.

Јелена Маринковић

LAND DEGRADATION NEUTRALITY – LDN КОНЦЕПТ НЕУТРАЛНОСТИ ДЕГРАДАЦИЈЕ ЗЕМЉИШТА

- У септембру 2015. године, Генерална скупштина Уједињених нација усвојила је Агенду за одрживи развој 2030, која обухвата 17 циљева одрживог развоја (Сустайнабле Девелопмент Гоалс - СДГ) и 169 подциљева. СДГ 15 подстиче земље да заштите, обнове и промовишу одрживо кориштење копнених еко-система, да управљају шумама на одржив начин, да се боре против дезертификације, као и да зауставе и обрну смјер деградације земљишта и зауставе губитак биолошке различитости.
- Циљ 15.3 има задатак да се "бори против дезертификације, ради на обнови деградираног земљишта, укључујући земљишта погођена дезертификацијом, сушом и поплавама те да тежи постизању неутралног свијета у погледу деградације земљишта" до 2030. године.

На COP 12 (The Conference of the Parties – COP) Конвенције Уједињених нација за борбу против дезертификације и деградације земљишта (The United Nations Conventions to Combat Desertification - UNCCD), одржаној у Анкари, Турска, у октобру 2015. године, са великим ентузијазмом прихваћен је SDG циљ 15.3 и концепт неутралности деградације земљишта (Land Degradation Neutrality - LDN) као снажан механизам и средство за управљање и спровођења циљева Конвенције.

Конвенција дефинише неутралност деградације земљишта као "стање у којем квалитет и количина земљишних ресурса, неопходни за подржавање функција еко-система и обезбјеђење сигурности хране, треба да остану стабилни или побољшани у оквиру одређених просторних и временских услова "За UNCCD, сврха овакве дефиниције је да се она примијени на угрожена подручја дефинисана у тексту Конвенције. За ове сврхе у процесу је израда LDN концептуалног оквира који би требало да усмјерава земље у операционализацији ове дефиниције, за шта је задужен Комитет за науку и технологију (The Committee on Science and Technology - CST).

На COP 12 све земље чланице ове конвенције позване су да формулишу своје програме за постизање LDN циљева на добровољној основи. Од UNCCD-ових тијела затражено је да дају смјернице за формулисање LDN циљева и омогуће кориштење UNCCD-овог оквира индикатора као допринос праћењу, евалуацији и комуникацији о напредовању према постављеним LDN циљевима. Као одговор на одлуке које је донио COP 12, Глобални механизам (Global Mechanism - GM) UNCCD-а успоставио је Програм за постављање LDN циљева (LDN Target Setting Programme - TSP), који за задатак има пружање подршке земљама у дефинисању њихових LDN циљева и припадајућих мјера. Постојећи документ "Постављање циљева за неутралност земљишне деградације –

стручни водич" израдили су GM и Секретаријат UNCCD-а како би осигурали оперативне смјернице о томе како дефинисати полазне основе, идентификовати добровољне циљеве и припадајуће мјере за постизање LDN-а до 2030. године, али и пратити напредовање ка LDN циљевима.

Неутралност деградације земљишта (LDN) је нова иницијатива која за циљ има заустављање активног губитка здравог земљишта услед његове деградације. За разлику од ранијих приступа, LDN поставља за циљ управљање деградацијом земљишта промовишући двосмјерни приступ мјера за избегавање или смањивање деградације земљишта, заједно са мјерама за окретање тока (поништавање ефеката) раније деградације. Циљ је да се губици у равнотеже временом, како би

се постигло стање у којем нема нето губитка здравог земљишта. Циљеви LDN-а су:

- одржати, тј. побољшати услуге еко-система;
- одржати или побољшати продуктивност како би се побољшала сигурност хране;
- повећати отпорност земљишта и становништва које зависи од земљишта;
- тражити синергију са другим циљевима заштите животне средине;
- ојачати одговорно управљање кориштењем земљишта.

LDN није самосталан процес, него треба бити уграђен у главни политички развојни процес сваке земље. За постизање LDN циљева, као доприноса неутралној деградацији земљишта до 2030. године, као и достизања одрживих развојних циљева SDG, потребно је активно укључивање и снажна подршка свих нивоа власти, те осталих актера, група и сектора који утичу на земљишне ресурсе.

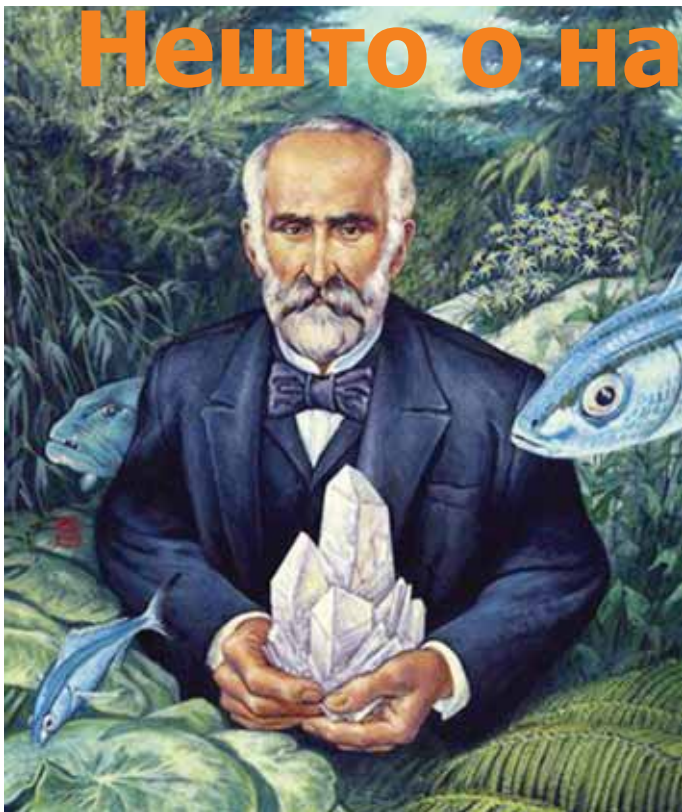
Више о LDN концепту можете пронаћи на следећој веб страници:

<http://www.unccd.int/en/programmes/RioConventions/RioPlus20/Pages/Land-DegradationNeutralWorld.aspx>

Доц. др Маријана Каповић Соломун

Нешто о нашим шумама

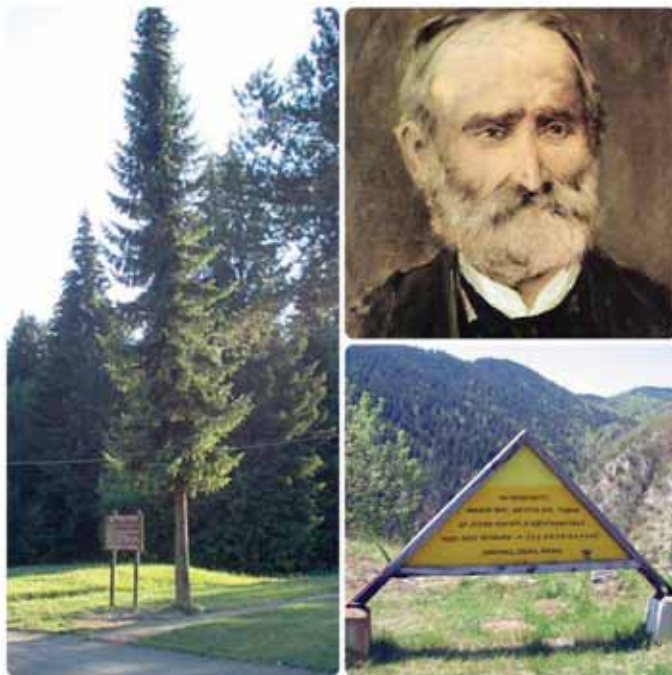
др Јосиф Панчић (Угрине, 05/17.04.1814 - Београд, 25.02/08. 03.1888) лекар (*по њозиву*), ботаничар (*по склоности*), и први предсједник Српске краљевске академије. Открио је нову врсту четинара која је по њему названа Панчићева оморика (лат. *Пицеа оморика*), а по њему је назван и највиши врх Копаоника, на којем се налази маузолеј са његовим посмртним остацима.

...Корист је од шума, што нам чисте ваздух који дишемо и који нам је за живот исто тако потребан као и хлеб. Кома није познато оно пријатно осећање, које нас обузима кад на жарком дану у шуму ступимо, груди нам се шире, глава се бистри, низ уморено тело струји нека нова снага и по одмору од краткога часа повраћамо се опет у стање да можемо свој пут или своју радњу продужити.

...Велика је корист од шума, што оне задржавају силу ветрова. Ваздух гоњен тим ветром расхлади се, бива гушћи у путу своје преко високих брда и ваља се удвојеном тежом низ оголићене стране, а попушта тек онде од своје силе, где му каква шума на пут стане.

...Не мање важна је она корист, што нас шуме чувају од поплаве. Вода која кишом на шумовити предео пада, задржава се већим делом на лишћу, гранама и стаблу од дрвећа и на оној маховини или другим биљкама, којима је у шуми земља обраста, а безбројне цевчице на површини свеколиког тог раића упијају уз ту воду и друге свакојаке ствари и обраћају све то или на своје органичке потребе да расту, док се она по закону теже полако кроз земне слојеве не провере, и ту као већи или

■ Да вам што прозборим о нашим шумама, да вам покажем њихову важност за живот наш, за наше здравље, за свеколику нашу радњу и промишљеност, а то чиним у тој поглавитој нади да ће се од сада о нашим шумама много више и озбиљније промишљати.

мањи извор на видик не изађе.

...А шта бива са водом, која из облака пада на камен или на голу земљу? Она тече, ничим незадржана, обично врло великом брзином низ брдске стране руши све што јој се на путу нађе и сноси лом и камење у нижа, питомија места. Тешко стаду или селу, које се таковој бујици на путу задеси, неизбежне су јој последице смрт и пустош.

...Још су нам шуме од превелике користи тим, што усмеравају жегу и чичу и што од њих зависи распоређење влаге на земљи. Крајеви, где има много шума, обично су хладнији од оних што су голи.

...Где су шуме и гола места сразмерно подељена, ту влада она температура која је ком појасу природна. Гола се земља брже и јаче загреје од сунчане топлоте. Нема тога који не увиђа да се у густом хладу шума скупља вода у изворе, потоке и речице, и да шуме задржавају силу ветрова и бујица.

...А да би могли шуме да сачувамо и да осигурамо себи све користи које од њих имамо, потребно је да шуме познајемо..."

Година 1870, др Јосиф Панчић

Фантастична, логична и праведна организација чопора вукова

Прва три вука који прте снијег су и три најстарија, најболеснија и најспорија члана заједнице. Они диктирају темпо, а у случају да наиђу на опасност биће први жртвовани. Да иду на крају колоне, вјероватно би толико заостали да би се изгубили и били лак плијен.

За њима иде пет најјачих и нај-

Fantastična, logična i pravedna organizacija čopora vukova

бољих вукова из чопора који чине неку врсту извиднице, а иза њих у златној средини иде 11 вучица, иза њих поново петорица мушких који, као војска, чувају леђа чопору и на крају, последњи, скоро изолован, иде вођа чопора који тако издалека има и одличан преглед на целу колону и све држи под контролом.

КАКО ЈЕ ЊЕГА ЛИЈЕПО

■ **Недељко Жугић, оснивач, аутор и директор прве интернет телевизије у Босни и Херцеговини под називом "Људи говоре", те главни и одговорни уредник стручно-информативног часописа ЈП "Шуме Републике Српске" - "Шуме", направио је својеврсни новинарски видео-урадак, односно документарни филм: "Како је њега лијепо имати". Филм говори о дипл. инж. шумарства и магистру Живку Рапаићу. Мишљење, ријечи те искуство магистра Рапаића могу и те како користити и утолико су више индикативне за наставу студентима шумарском, пољопривредног те других сродних факултета те професионалним истраживачима, али и аматерима у области проучавања природе. У наставку текста доносимо вам комплетан садржај документарног филма "Како је њега лијепо имати".**

Филм "Како је њега лијепо имати", након уводних кадрова нетакнуте природе прашуме Перућица, почиње ријечима аутора Жугића: "У побуњеној природи мало је људи као што је магистар Живко Рапаић, са народним и научним осјећајем. Зашто? Зато што је његов науч наслијеђен и стечен у топлој загрљају Мајке Природе! Дуго бисмо сплаварили узводно, са језиком сјећања, када бисмо причали све о Живку Рапаићу, али ми ћемо то преточити у кратку причу у којој се вријеме сажима. Све то да бисмо се увјерили како је њега било лијепо имати." Аутор филма затим пита мр инж. Рапаића: "Како сте?" Након формалног питања из Рапаића ријечи су саме излазиле кристално јасне и из чистине срца овог заљубљеника у природу те угледног научног радника који је своје прве професионалне кораке у завидној радној и научној каријери започео у Горажду, већ сада далеке 1953. године.

"Па добро, године су ту, али још се држим. шта ће и како ће даље бити, то ћемо видјети. У сваком случају, ово је вријеме у коме се гледа из себе како је било и како је прошло не знам шта да ти причам у вези са тим. Ако је у питању шумарство, ја ћу Вам само казати да сам почео 1953. године на пракси шефа шумске управе у Горажду и одонда до данас сам ти ја у шумарству, а потом и у ловству један лијепо живот проживио. Било је ту и тужних и лијепих ствари и интересантних, и радости и свега, али оно што се дешавало је изблиједјело", одговорио је Рапаић на постављено питање те се присјетио и, како рече, једне не тако лијепе слике.

"Ево, рецимо, почело је тужно. Као шеф шумске управе у Горажду отишао сам да видим шта се може учинити на паљевини која се десила непосредно последице II свјетског рата. Била је то удаљена историја Чагљевина на тромеђи Србије, БиХ

и Црне Горе, прекрасна шума некада, а онда кад сам дошао, тужна слика спаљеног и безнадне експлоатације с обзиром на то да у то вријеме ни пута ни транспорта није било. Доста употребљивог дрвета једноставно је пропало и изгубљено за сва времена и то је онако један од тешких и тужних дана у мојој пракси шумара која је почела таквом чињеницом. Безнадежност једна тотална, а жалост за оним што је изгубљено велика."

НЕМА СТРУЧНОСТИ БЕЗ ОДРЕЂЕНОГ ПРАКТИЧНОГ ИСКУСТВА

Као средњошколац, магистар Рапаић истиче да је био у обавези да ради на очевом имању и газдинству. Ту је одређене ствари сам учио и сазнао, првенствено о потреби рада и обраде у пољопривреди. "То знање ми је касније изванредно дошло када сам радио на расадницима у шумској управи. То је драгоцјено радно искуство које није само у тој области, али се ту којешта могло видјети и чути. Питање је како простор и његове карактеристике оцијенити у природи, то се може само на темељу искуства. Зна се шта се на неком типу земљишту у неком висинском региону може рачунати као природно и успјешно и кад се то зна, онда се могу правити и одређене процјене које говоре о томе каква је подлога за неки привредни захват на том простору, без обзира на то да ли је то шума или пак да ли је то дивљач. Мишљења сам да је пракса строг испитивач у вези са свим тим што је требало употријебити од тог знања да би било боље у послу и да би резултати били задовољавајући", каже Рапаић.

КОЗА ДРЖАВНИ НЕПРИЈАТЕЉ ИЛИ ДЕТЕКТОР ЕКОЛОШКИ НАЈЗДРАВИЈЕГ БИЉА

Аутор филма Недељко Жугић подсјетио је гледаоце, нарочито оне нешто млађе генерације који о томе мало знају, да су комунистичке власти законски забраниле држање коза 1954. године, те да су Херцеговци држали козе чак и у пећинама. Прекомјерни број коза на одређеној територији оставља негативне последице. Долазак прекобројног броја дивљачи, коза или, ево, чак рецимо и оваца, може да начини велики проблем. Рапаић наводи

један интересантан примјер у овом контексту. "Гледао сам у Словенији да надлежни подижу ограде око локалитета на којима је била сјеча дрвета да управо не би козе или друга дивљач долазила на тај локалитет и како би се избјегао 'зуб' дивљачи. Да се разумијемо, коза темељито оглође и кору и младице и за собом оставља један дуготрајан процес обнове те вегетације. Ту је најквалитетнија жутиловка, врста љековитог биља, (у народу још позната под називима као што су: свињуша, грахотуша, пискавица, козји рог или божја трава), она се, и када страда од козе, а у Херцеговини је врло присутна, обнавља у истом облику у следећој години. Она је и квалитетна храна и изванредна за пашу пчела. Данас жутиловке нема пуно у Херцеговини, али је изузетно ефективна биљка, погодова за пчеларство."

Рапаић са сјетом каже да је Горажде у вријеме педесетих година прошлог вијека имало активне организације земљорадничких задруга, не само за сакупљање гљива већ и за сабирање љековитог биља, и то је био дио свакодневног посла мјештана из околних села Горажда и Фоче. "Ево примјера ради, становници Трнова и Црне Ријеке су на падинама Јахорине у то вријеме масовно сакупљали у сламарице исландски лиштај, (лат. *Cetraria islandica*), биљну врсту која је заправо заједница гљиве мјешинарке и зелене алге."

Упитан од стране аутора документарног филма "Како је њега лијепо имати" Недељка Жугића како заштити шуме у Републици Српској и Босни и Херцеговини, Рапаић даје одговор:

"Да се разумијемо, примјена закона, она примјена нарочито која се односи на казнене одредбе, више је стимулативна за те прекршиоце него казнена јер једноставно, ако је то блага казна и ако то није никаква казна, онда ће да буде стимуланс за онога ко је томе склон. Данас у многим крајевима бивше Југославије ограничава се и количина љекобиља које се може извести, управо због тога да не би било превише хазардирања у истребљењу неких одређених врста. Ми имамо начине кажњавања који могу бити ефикасни, јер правници кажу да тај материјални дио буде далеко ефикаснији него сва остала прича."

ШУМАРСТВУ ТРЕБА ЛОВСТВО

Шума без дивљачи није оно што би требало шуму да чини природним амбијентом. Кад већ имамо дивљачи, онда би

ИМАТИ

требало да знамо нешто о томе шта њој треба и колико треба те колико можемо на том простору да узгајамо те дивљачи, сматра дипл. инж. шумарства и магистар из области биологије, гајења и патологије дивљачи Живко Рапаић.

"Тамо гдје су младе културе које су још у фази достизања неке снаге у узрасту, морају бити штићене, не само оградом, јер дивљач у току зиму има потребу да се више храни и ако дивљач нема другог избора у смислу прехране осим оних вршка које вире из снијега, оне ће бити поједене. Сваки лугар и чувар шумских комплекса зна колико има штете кад дивљач поједе вршике четинара. Осим што се коријен суши, појављују се и многи деформитети и то није више техничко дрво."

ДИВОКОЗЕ У ПРАЧИ

Рапаићу је остало упечатљиво и у сјећању да се извјесни број дивокоза појавио у кањону Праче крајем педесетих година прошлог вијека, јер су дивокозе долазиле са подручја Сјемећа, локалитета Стоца и Таре кањоном Дрине. Сматра да није искључено да је ту било дивљачи, односно да су дивокозе лоше и са подручја Зеленгоре и Трескавице, јер за њих и није нека велика препрека нити им је тај локалитет толико далеко да доћу у кањон ријеке Праче.

"Иначе кањон Праче од Реновице до Месића, дугачак око 20 km, као створен је за дивокозу и другу дивљач, јер има и источну, јужну, сјеверну и западну експозицију, има ријеку Прачу, која напаја и просторе који су потпуно пусти и ненасељени људима. У поменутом простору у назад неколико година било је појава и уочена је дивокоза, али нажалост, оне су биле жртве криволоваца. У сваком случају треба створити мир на том простору и мислим да би дивокозе могле природно настанити овај простор. Ми смо у то златно доба узгајали и испоручили око 380 дивокоза и дивљачи у бивше републике Југославије, али је отишао један контингент и у Јужну Америку, на подручје Чилеа. И по ријечима стручњака, хајде да кажем, тај експеримент је у потпуности успио, јер је дивљач долазила у природни амбијент који је одговарао дивокозама! Негативан примјер је околина Краљева, у Србији, јер су криволовци и тада у то доба насељене дивокозе устријелили. Чуо сам да су дивокозе које су настанене у Ђердапској

клисуре, али то, да будем искрен, нисам провјерио и нисам сигуран, прешле чак и до планине Ртња. Природи само треба дати шансу и тек тада она ће да се обнавља, а та шанса је, без обзира на то да ли је шума или дивљач, заштита", исцрпно је одговорио на постављено питање Рапаић.

О Рапаићу само ријечи поштовања и хвале имају радне колеге, па тако и један од саговорника у документарном филму "Како је њега лијепо имати". Куновац, каже да је магистар Живко Рапаић, неспорни дојан ловства на овим просторима, а и шире.

"Животно дјело магистра Рапаића је 'Управљање и насељавање дивокоза на подручје БиХ, Хрватске и Србије' и чак насељавање у иностранство, примјера ради, на Нови Зеланд. Та насељавања која су рађена од шездесетих година до краја осамдесетих година прошлог вијека била су веома успјешна и оставила су такав траг и такве популације које ни дан-данас тај несретни бјесомучни криволов није успио скроз да затре", каже Куновац. "Извор за насељавање дивокоза било је тадашње посебно ловиште Прењ. Професор Рапаић, рецимо да је то одлика еминентних стручњака, увидио је тај спој науке и праксе, што је иначе неки универзални циљ коме би сви ми озбиљни људи, научници или сви други људи требало да стремимо, јер наука ради саме науке, ако се не може спровести у пракси, није нам од неке користи.

Куновац, запослен на Шумарском факултету у Сарајеву, сматра да је магистар Рапаић први увидио потенцијале посебног ловишта Прењ. "Професор Рапаић установио је квалитет популације дивокоза и како је много боље нешто узимати и давати на друга мјеста него само одстреливати. Тиме се вршила промоција и самог ловишта и ондашње нам заједнице бивше државе СФРЈ. На пажљиво одабрана станишта од кањона Уне, кањона Угра, Голетице, тадашње Копривнице, Соколине, код Кладња, итд. у више контингената насељавање је трајало око 20 година и насељавана су мања крда хватана на Прењу. И даље је пажљиво праћен њихов напредак захваљујући мониторингу тих популација које су до 1991. године изузетно добро бројчано напредовале. У свему томе

треба издвојити насељавање у сусједну Хрватску, на масив Биокова. То је један красан примјер шта се деси са еко-системом кад му вратите његов кључни дио и кључну врсту. Биоково је било ненасељен и пуст простор, није ту било баш ништа. Ту је популација дивокоза, да се тако изразим, 'експлодирала' те достигла завидну бројност од 1.000 грла и за њом су дошли и вуц и орлови и бјелоглави супови, значи, успоставила се једна пирамида која и треба да буде у еко-систему", закључио је магистар Куновац.

Саво Живковић је некадашњи угледни радник и директор ШГ "Јахорина" Пале. Радо је пристао да буде један од актера документарног филма "Како је њега лијепо имати". С поносом истиче да је познаник и пријатељ са господином магистром Живком Рапаићем.

"Његов главни задатак био је да помогне развој ловства на подручју БиХ и ми челни људи из привреде долазили смо код њега, контактирали с њим и сарађивали. Ја сам као млади инжењер долазио код магистра Рапаића на савјете и консултовао се у вези са многим пословима. Рапаић, као научни радник, осим што је учествовао на разним симпозијумима, организовао је и стручне семинаре и од господина Жике могло се много тога научити. Долазио је Жика и у наше ловно газдинство овдје, на Пале, прије последњег рата. С њим сам лично контактирао и договарао, на примјер, гдје ћемо поставити хранилишта и чеке за прихрањивање медвједа и дивљих свиња. Обилазио је хранилишта и солилишта, а ми смо га обавјештавали о стању на терену и како да се побољшава популација срнеће дивљачи, дивље свиње и медвједа."

"Био је то обилазак ловишта Копривна, код Бугојна, гдје су долазили предсједник СФРЈ Јосип Броз Тито и његове колеге, шефови других држава, у лов на медвједа. Учествовао је и у доношењу закона за националне паркове, као и доношењу закона о парковима природе."

мр сци. Милош
Јокић, социолог и новинар

Радом обезбиједити континуитет одрживог газдовања шумама

■ Упознати се на вријеме са народном умотворином да "свијет не почиње од нас и не завршава са нама" те спознати суштину њеног значења на филозофију живота човјековог засигурно је велика благодет за онога ко у томе успије. Поред тога, ако се ова максима узме за животни мото, онда је смисао живота много разумљивији, а ономе ко се с њом руководи обезбјеђује складност постојања, како са самим собом тако и са његовим окружењем.

Овакво животно начело нарочито се уклапа у мисију и визију професионалног рада инжењера шумарства. Један о примјера потврде таквом мишљењу засигурно јесте начело да својим радом обезбиједи континуитет спровођење принципа одрживог газдовања шумама. Овоме промишљању могу свједочити сви они који су свој радни вијек провели непосредно у струци обављајући свој позив часно, одговорно и без мрље у каријери. Њихов примјер односа према послу, као и изречена ријеч млађим колегама су попут гласа разума, помоћ у суочавању са професионалним изазовима, подршка у превазилажењу проблема изазваних друштвеним збивањима онда када је струка посебно на удару. Једноставно су насушна потреба, путоказ и охрабрење у доношењу исправних одлука током радног вијека.

Поред осталих, такав је и Миливој Иванковић, дипл. инж. шумарства, човјек који своје мирне пензионерске дане често подреди сагледавању актуелног стања у шумарској струци, а у приликама које му се укажу проговори о њима без лоше намјере дајући јасне поруке саговорницима. Управо тако, у амбијенту шумске идиле слива рјечице Миљковаче (подручје ШГ "Борја" Теслић), у неформалном дружењу, чекајући почетак планиране редовне годишње сједнице Скупштине Удружења за заштиту дрвећа "Arbor Magna" Бањалука, са присутнима подијелио је своје гласно размишљање:

"Пред нашем шумарском струком стално су присутни неки изазови који нас често потресу из темеља. Свако вријеме донесе своје бреме и вриједности које добију на свом значају. У овом времену, које тре-

нутно живимо, поготово ме вријећа када чујем да су сви шумари лопови. Тако нас данас види просјечни грађанин, али тврдим да још има шумара којима је шума светиња и брину се о њој као о најрођенијем. Људство је у души, а не у дипломи, скупоцјеном одијелу, или, не дај Боже, у новчанику. Са великом радошћу још се сјећам својих пријатеља путара Ђорђа Вадића и тежака Анђелка Топић, иначе дугогодишњег одборника, који је, јављајући се у скупштинској сали за ријеч, увијек напомињао да би и он 'радо демагогисао', а заправо је имао намјеру рећи коментарисао. Било ми је право задовољство дружити се с њима. Мене и моје колеге искључиво је интересовала струка, а умјесто нас политиком су се често бавили други и полуписмени људи. Предратна политичка сцена општине Челинац била је таква да ниједан шумарски инжењер није био члан Извршног одбора општине, а камоли истакнутији функционер. Данас у овој општини по том питању сасвим је другачија ситуација. Много је млађих колега у политици. И није проблем што је тако, али је проблем то што шуме никада више нису плакале за правдом као данас. Малтене и основне постулате нашег рада подредили смо 'теоријама завјере' и 'немогућим мисијама', а све то подлијежући утицајима хаоса који појединци са лошим намјерама или својим незнањем стварају. Стиче се утисак као да није циљ ријешити проблем, него га још више ископликовати. Само биједа има користи ако се све ради по реду и закону. Ако се ради по неписаним законима, зна се коме кајмак припада, а ко треба мрвице купити с пода. Сва шумарска филозофија одвија се на

становишту одрживости и проширења шумског богатства. Због природе посла више волимо ићи шумом него друмом. Можда нам је то и професионална деформација, јер се тога придржавамо буквално, а не ријетко и на своју штету. Такви су нам наступи и приступи кад се доноси закон о шумама. Свака нова власт промијени закон, односно прилагоди га својим потребама, а занемари се суштински глас струке. Примјера ради, у Француској је Закон о шумама на снази већ три вијека, уз незнатне измјене. И овај наш актуелни закон је управо на темељима логике нашег лутања шумом, а не друмом. Локални интереси надрасли су опшtedруштвени, а с њима се угушио и глас струке. Примјер томе је и слједеће: Свима нам је јасно да су шумски комплекси дио једне јединствене природне цјелине и да њихова подјела на административне границе општина није у складу са шумарском науком и праксом. Територије некадашњих шумскопривредних подручја су, рецимо, попут војних области или вјерских заједница, превазилазила општинске атаре. Кад је дошло вријеме да се свакој општини додијели по једно шумско газдинство, дошло је до хаоса у овој области и стварања локалних шумарских моћника који не уважавају шумарску струку. Да не спомињем ограничења која нас спутавају у правовременом реаговању на елиминисању болесних стабала, а све због поштовања јавних набавки. Има тога још. Ово ми је само у овом моменту на памети. Требаће много времена и муке да се отклоне последице оваквог рада, јер узроци нису од јуче, а грешке начињене у шумарству и екологији су далекосежне и исправљају се генерацијама. Мета-

фором често волим истаћи да је прави шумар као коњушар који оно своје мршаво кљусе стално тимари, а сви га други јашу. И прије смо ми шумари штитили постојеће и подизали нове шумске засаде на голетима, а сви други извлачили су више користи од њих него ми сами. Судећи по садашњем односу грађана према нама шумарима, могло би се рећи да смо само 'арчили' шуму на штету локалне заједнице. То ни изблиза није тако. Илустрације ради, само у периоду од 1973. год. до 1995. год. бањалучка шумарија, на чијем сам челу био, изградњом преко 200 km путева већину челиначких села је отворила према свијету. Свједок сам да у то вријеме чак ни челиначкој општинској управи није било у интересу да гради путеве према неким селима, а ми смо то урадили, не само због експлоатације шуме, већ управо водећи рачуна о општем друштвеном интересу. У том периоду подигли смо и око 2.000 ha шумских култура, што је петина укупне данашње површине под шумама на овом подручју. Са друге стране, у челиначким шумама сваке године сјекли смо мање за око 7.000 m³

дрвне запремине него што нам је етат допуштао. Највећи дио радног вијека провео сам на пословима узгоја и заштите шума. Мојих четири деценије радног вијека прошло је релативно брзо. Узор ми је био и остао инжењер шумарства Љубо Голић, отац наших прослављених рукометаша. Чика Љубо, како ми је остала навика да га ословљавам, шетајући се Бањалуком није имао времена да спусти шешир на главу од отпоздрављања својим суграђанима.

Свакако, овако што човјек завређује најприје својим поштењем, а потом и поштовањем оног поред себе. У свом раду сваки појединац потребно је да се руководи шумарском етиком. Не смије да је укаља, већ да је са поносом промовише увијек изнова и са већим жаром. Кад се осврне иза себе, да не осјети нешто од чега ће га гристи савјест и прогањати неспокој према генерацијама које долазе. Савјестан и одговоран шумар, подижући и штитећи државне шуме, не може подићи велико властито материјално богатство, јер шуми даје више него што од ње узима, а што је видљиво и из њихо-

вог имовинског картона. Поред свега што сам као практичар имао прилику да урадим у свом радном вијеку, посебно ми је за животно сјећање остало учешће у тиму који је предводио др Југослав Брујић. Овај тим је малтене извршио својеврсну инвентуру у потрази за највећим представницима дрвенастих врста заступљених на подручју Републике Српске, а резултати тог рада јавности су представљени кроз импресивну публикацију 'Каталог највећих стабала Републике Српске'. Исто тако, велико животно задовољство представља ми то што сам бавећи се овом професијом имао привилегију упознати велики број стручних и моралних колега, а поготово што се са некима од њих имам прилику дружити и у овим својим пензионерским данима. Такву част засигурно осјећам и у сваком новом сусрету са колегом Томом Пејковићем, дипл. инж. шумарства. Наше пријатељство датира много деценија уназад, а повезао нас је посао и заједнички свјетоназор који имамо према шумарској професији."

Славко Ступар,
дипл. инж. шум.

ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИ ЦЕНТАР "РУДО БРДО" ПОДГРАБ ПАЛЕ

■ Човјек је од свог постанка био везан за шуму и користио је њене благодети. Она је утицала, не само на његов развој, већ и на развој цивилизације и представља важан фактор опстанка. Кроз историју је значај шума увијек био велики, а човјеков однос према њој био је различит, зависно од тога колико је цијенио и познавао шуму и њене вриједности и колико је био у ситуацији да користи њене благодети.

Данашња сазнања о значају шуме промијенила су однос према овом природном богатству. Немјерљива је улога шума у стабилизацији биосфере, у акумулацији обновљиве енергије, у активном дјеловању на формирање и одржавање животне средине, нарочито због промјена у развоју цивилизације. Шуме су еколошка, економска, али и друштвена категорија. Зато код разматрања значаја шума треба имати у виду њихов значај и дјеловање у простору и времену.

Удружење грађана ЗАМБАЛ (завичајни музеј, библиотека, арборетум, ловачки дом), Подграб, чији је задатак унапређење квалитета животне средине и еколошко едуковање грађана, у првом реду омладине, формирало је Образовно-васпитни центар "Рудо Брдо", који се налази на десној обали ријеке Праче, изнад насеља Подграб. Површина "Рудог Брда" је око 350 хектара, на надморској висини од 750 до 976 метара. Од тога антропогени екосистеми четинара заузимају 150 хектара, чиста букова шума око 50 хектара, шума храста китњака и граба око 80 хектара, пашњаци и ливаде око 50 хектара. Све ове врло различите биосенозе налазе се у одјељењима 3, 4, 5, 6, 7 и 8 Газдинске јединице "Горња Прача".

Од укупне површине наведених одјељења, 70% било је девастирано због бесправне сјече и кресања лисника за стоку. Та девастација нарочито је била изражена у периоду између два свјетска рата. Овим шумама је од 1945. године газдовала Шумска управа "Подграб" и све до 1960. није предузела конкретне мјере да се оне преведу у високоекономске шуме.

Зграда Шумске управе у Подграбу саграђена је још 1903. године у аустријском стилу, и тада су почели први експлоатациони радови на подручју Јахорине и Романије.

Стручњаци и волонтери на истом задатку

Главни циљ формирања Образовно-васпитног центра је да кроз практичну наставу и конкретне акције, прилагођене временским условима и могућностима, едукује грађане, ђаке и студенте у првом реду, из области екологије и заштите животне средине. Настава је предвиђена за ученике гимназије на Палама, студенте природних наука из Источног Сарајева, грађанство и туристичке групе.

Центар окупља квалитетне кадрове: биологе, агрономе, шумаре, економисте, новинаре, пјеснике, професоре Шумарског и других факултета, који се ангажују за предавања и курсеве. Ово удружење има и око 60 чланова – волонтера, који углавном раде на подизању и гајењу нових шума, а имамо и неколико калемара који калеме дивље воће у прољеће. Наша чланица Мирјана Короман велики је љубитељ природе, добро познаје гљиве и ље-

ковито биље. Изванредна је домаћица и познавалац традиционалне прераде разних врста дивљег и питомог воћа и поврћа те заједно са, ништа мање способном, Миљом Каностревац, у Барама, заједнички ради на преради воћа и поврћа.

Од друге половине 20. вијека, овим шумама газдује Шумско газдинство "Јахорина", Пале, Радна јединица "Шумарство", Подграб, примјењујући интегрално газдовање на основу одредаба Шумскопривредне основе, као дугорочног плана газдовања за период од десет година, за јахоринско шумскопривредно подручје. У периоду од 1970. до 1980. године нису биле дозвољене чисте (голе) сјече на пруге у девастираним и изданајким шумама, ни на земљиштима која нису била угрожена ерозијом. Руководилац Радне јединице "Шумарство" Подграб, шумарски техничар Јован Короман, познавалац је локалних прилика и шумарства те одличан организатор посла, човјек врло изражених морал-

них особина, увијек спреман да помогне радницима и другима који су се нашли у невољи. У општедруштвеном интересу, Јован је са својим сарадницима успио на лицу мјеста да убиједи дипл. инж. шумарства Јосипа Талајића, инспектора за шумарство и ловство општине Пале, да је једини исправан начин рада да се ове девастиране шуме на добром земљишту исијеку на пруге, чистом сјечом, и затим пошуме квалитетним садницама четинара. Инспектор је дао прећутну сагласност, док се не окончају измјене неких одредаба Шумскопривредне основе, које су биле у току.

Наше акције

До сада је ово удружење, заједно са ученицима Основне школе у Подграбу, засадило око 5.000 садница у 2014. години, углавном у одјељењима Образовно-васпитног центра. Сађене су и одрасле дивље воћкарице: јабука, крушка и трешња, величине 1-2 м.

Само крајем прошле зиме Томислав Короман засадио је 200 садница, јер су временске прилике дозвољавале да се у периоду од фебруара до априла саде ове биљке. У садњи воћкарица много му је помогао Деливоје Каностревац. Таиб Каљанац, учитељ из Реновице, сада пензионер, уочио је да се у кањону Праче, до бивше жељезничке станице Бањ стијена, налазе групично дивље воћкарице и младе липе високе до 2 м. Један број липа и дивљих воћкарица засађен је поред трасе пута Николићи – Баре – Подграб, не само због хладовине за намјернике, већ и као будуће цвијетне и плодноне оазе за пчеле и дивљач.

На простору Образовно-васпитног центра и у околини има срнеће дивљачи и дивљих свиња, због чега су саграђена и постављена два хранилишта за срне, у која се у рану јесен, износи квалитетно сијено и концентрована храна. Изграђено је и пет солила у која се редовно доноси со за срнећу дивљач, а уређено је и неколико појила на терену.

Постављени су путокази на тзв. Мановим стазама живота, названим тако по Манојлу Короману, који је прије 50 година са својом породицом саградио кућу недалеко од ријеке Праче, код насеља Подграб. Манојло је на Плетеништима имао доста земље, коју је редовно обрађивао, и косио травнате површине. Да би пребацио сијено до куће, изградио је ручно, крампом и лопатом, 600 м пута широког три метра. Изградио је и пјешачку стазу на брду, направио сто са клупама, а поред и љуљашку, да се жители села Рудо Брдо могу ту са дјецом одморити. У непосредној близини засадио је неколико јабука, а сада је Томо Короман употпунио засад са неколико липа. Ову трасу пута Николићи – Подграб, већ неколико година

МАНОВИМ И САВОВИМ СТАЗАМА ЖИВОТА

Поводом оснивања Образовно-васпитног центра "Рудо брдо Подграб"

мјештани Подграба користе за рекреацију, сакупљање огревног дрвета, гљива и љековитог биља, водећи рачуна да не наруше природу овог лијепог краја.

Ово удружење изводи и добровољне акције пошумљавања у прољећном и јесењем периоду, у одјељењима 5-8 у Газдинској јединици Горња Прача, гдје се поједина хрстова стабла суше.

До сушења појединих, као и група стабала хрста дошло је због неправилног газдовања шумом у овом предјелу. На траси пута, пробијеној 2001. године, од Николића до Подграба, било је много подмлатка лишћара и четинара, које смо извадили и пренијели у наведена одјељења Образовног центра.

Пјесник Јован Јовановић Змај поручује и моли:

"Где год нађеш згодно место,
Ту дрво засади!
А дрво је благородно,
Па ће да награди –
Наградиће изобиљем
Хлада, плода свога,
Наградиће било тебе
Било брата твога."

Индијска пословица каже: "Није човјек ко не васпита дијете и не посади дрво."

Сматрамо да Образовно-васпитни центар "Рудо Брдо", као волонтерска организација, чије је дјеловање усмјерено на очување и унапређење жив-

отне средине, поред својих конкретних акција има право (и дужност) да упозорава професионалне организације у том сектору, уколико уочи неке неправилности. Наиме, сада се стабла четинара из љетног периода сјече, од 1. априла до 30. септембра текуће године, не корају, па је могућност градације поткорњака појачана, због неодржавања шумског реда, што може довести до еколошке катастрофе, односно до сушења четинара на ширем простору. У више наврата је удружење грађана ЗАМБАЛ упозоравало на то писменим путем Јавно предузеће "Шуме Републике Српске", Соколац, а такође и Министарство за пољопривреду, шумарство и водопривреду.

Нико ништа не жели да чује ни да види. Срећа је што природа наше велике грешке дјелимично исправља, а питање је до када ће то моћи да издржи. Мишљења смо, такође, да се мора забранити рад тракторима, било државним или приватним, да раде у сливним подручјима, одакле насељена мјеста општине Пале добијају питку воду водоводним системом.

Ево шта је председник Француске Франсоа Митеран рекао 1986. године у Паризу: "Уништавање шума данас значи сушу сутра, а глад прекосутра. Тамо гдје умире шума, ускоро престаје живот."

Мр Саво Живковић,
дипл. инж. шум.

ОДБРАЊЕНА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

■ На Шумарском факултету Универзитета у Београду, 01.07.2016. године, Радован (Јово) Лучић, магистар шумарских наука, успјешно је одбранио докторску дисертацију под називом "Типови шума у прашуми Перућица". Комисију за одбрану урађене докторске дисертације су чинили: др Милан Медаревић, предсједник Комисије, др Дамјан Пантић, члан (редовни професори Шумарског факултета Универзитета у Београду) и др Зоран Говедар, члан (редовни професор Шумарског факултета Универзитета у Бањалуци).

Радован Лучић дипломирао је на Шумарском факултету Универзитета у Бањалуци 1998. године. Магистарски рад под називом "Структурно производне карактеристике шума прашумског карактера у националном парку Сушјеска" одбранио је на Шумарском факултету у Београду 06.12.2012. године. У свом досадашњем научноистраживачком раду учествовао је у више научноистраживачких пројеката. Коаутор је два рада објављена у научним часописима од међународног значаја. Запослен је у ЈПШ "Шуме РС" а.д. Соколац, у Истраживачко-развојном и пројектном центру Бањалука.

Задатак ових истраживања био је да се утврде основне еколошке, структурне и производне карактеристике шума прашуме Перућица с циљем из-

двајања еколошких јединица (основних типова шума), а затим укључивањем производних карактеристика и дефинисање производних типова шума прашуме Перућица. Овако дефинисани типови шума имају нарочит значај за оцјену cjелокупне очуваности еко-система прашуме, односно биоеколошке стабилности станишта и чиниће основ за даља истраживања прашуме Перућица.

Метод типолошких проучавања који је примијењен у раду је стандардан и састоји се од двије фазе: еколошка проучавања (еколошка фаза подјеле шума) и производна проучавања (производна фаза подјеле шума), а резултат обје фазе проучавања су издвојени производни типови шума у Перућици.

Специфичност ових истраживања је у томе што су ово прва обимнија истраживања типова шума у прашуми Перућица.

Огледне површине које су при томе постављене су привременог карактера, али могу се претворити у сталне огледне површине и могу представљати основу за будућа истраживања значајна за прашуме, као што су истраживања развојних фаза прашума, микрохобитата у прашуми, структуре састојина, мртвог дрвета у прашуми и других природних процеса и развоја прашуме.

Рад је оригиналан допринос шумарској науци, јер проширује постојећа сазнања у области типологије шума, односно сазнања о слојеној природи прашуме Перућица.

Едафске карактеристике и типови станишта шума црног бора у Републици Српској

■ Дана 02.07.2016. године, мр Велибор Благојевић је на Шумарском факултету у Београду одбранио докторску дисертацију под називом "Едафске карактеристике и типови станишта шума црног бора у Републици Српској". Ментор при изради дисертације био је др Милан Кнежевић, редовни професор Универзитета у Београду. Чланови Комисије су др Раде Цвјетићанин, ванредни професор Универзитета у Београду, др Оливера Кошанин, доцент Универзитета у Београду, др Маријана Каповић-Солонун, доцент Универзитета у Бањалуци, и др Југослав Брујић, доцент Универзитета у Бањалуци.

Велибор Благојевић рођен је у Завидовићима, гдје је завршио основну школу и средњу шумарску техничку школу. На Шумарском факултету у Бањалуци дипломирао је 1998. године. Магистарски рад под називом "Еколошко-производне карактеристике и начини природног обнављања шума црног бора (*Pinus nigra* Arnold) на подручју Озрена" одбранио је на Шумарском факултету у Београду 04.04.2009. године. У свом досадашњем научноистраживачком раду учествовао је у више научноистраживачких пројеката. Објавио је шест радова у научним часописима од националног и међународног значаја. Запослен је у ЈПШ "Шуме" РС а.д. Соколац, у Истраживачко-развојном и пројектном центру Бањалука, на радном мјесту пројектанта, Одсек за типологију и процјену шума.

Истраживања су вршена у Републици Српској, у природним састојинама црног бора. У шумско-уређајном погледу истраживања су обављена у Добојско-дервентском, Усорско-укринском, Средњеврбаском, Доњедринском

и Вишеградском шумско-привредном подручју. Истраживано подручје карактерише сложена геолошко-петрографска грађа. Састојине црног бора налазе се на кречњачкој, кречњачко-доломитној и перидотитско-серпентинској подлози. Научни циљ истраживања је произашао из потребе за детаљнијим упознавањем еколошко-производних могућности станишта

црног бора у Републици Српској, како би се створиле реалне основе за увођење савременијих мјера газдовања, односно техничких циљева, те мјера заштите и уопште унапређење овог шумског ресурса.

Предвиђени програм истраживања, у оквиру докторске дисертације, реализован је коришћењем референтних теренских и лабораторијских метода проучавања морфолошких, физичких и хемијских особина земљишта. Прикупљање података на терену обављено је у периоду 2013-2015. године. Отворено је укупно 27 педолошких профила. На педолошким профилима су извршена детаљна морфогенетска проучавања земљишта и опис услова средине. Лабораторијска истраживања обухватила су сет стандардних физичких и хемијских анализа. За педосистематски приказ земљишта коришћена је Класификација земљишта Југославије (Шкорића и сар., 1985) и WRB класификација (The world reference base for soil resources, 2015). На мјестима отварања педолошких профила обављена су вегетацијска проу-

чавања у циљу фитосонолошког дефинисања шумских заједница. На основу проучених педолошко-фитосонолошких карактеристика извршено је и дефинисање еколошко-вегетацијских типова (основних типова) шума црног бора. Методама дескриптивне статистике обрађене су аналитичке вриједности испитаних физичких и хемијских особина земљишта у циљу сагледавања варијабилности и међузависности особина дефинисаних педосистематских јединица земљишта. Груписање података испитиваних особина по сличности извршено је на основу хијерархијске кластер анализе. Оцјена дивергенције извршена је примјеном методе просјечног повезивања UPGMA (unweighted pair-group method using arithmetic averages).

Издвојено, истражено и описано је: хумусно-силикатно земљиште (ранкер), еутрично смеђе земљиште (еутрично камбисол), псеудоглеј, рендзина, кречњачко-доломитна црница (калкомеланосол) и смеђе земљиште на кречњаку и доломиту (калкокамби-

сол). На хумусно-силикатном земљишту описане су двије нове асоцијације: *Brachypodio-Pinetum nigrae* и *Fago-Pinetum nigrae*. Четири асоцијације описане су на еутричном смеђем земљишту: *Brachypodio-Pinetum nigrae*, *Asplenio cuneifolii-Pinetum nigrae*, *Pteridio-Pinetum nigrae* и *Erico-Pinetum nigrae*. На псеудоглеју описана је асоцијација *Epi-medio-Pinetum nigrae*. У оквиру рендзина описане су три заједнице *Cotino-Pinetum nigrae*, *Humilo Pinetum nigrae* и *Brachypodio-Pinetum nigrae*. На кречњачко-доломитној црници описане су такође три асоцијације: *Brachypodio-Pinetum nigrae*, *Fago-Pinetum nigrae* и *Ostryo-Pinetum nigrae*. Заједница *Brachypodio-Pinetum nigrae* описана је на смеђем кречњачком земљишту.

На основу дефинисаних типова земљишта и описаних заједница издвојени су типови шума црног бора. На хумусно-силикатном земљишту: шума црног бора са пасјачом (*Brachypodio-Pinetum nigrae*) и шума црног бора и букве (*Fago-Pinetum nigrae*). На еутрично смеђем земљишту издвојени су: шума црног бора са пасјачом (*Brachypodio-Pi-*

netum nigrae), шума црног бора са серпентинском слезницом (*Asplenio cuneifolii-Pinetum nigrae*) и шума црног бора са папратима (*Pteridio-Pinetum nigrae*). Издвојени тип шуме на псеудоглеју је шума црног бора са преволцем (*Epi-medio-Pinetum nigrae*). Типови шума на рендзинама су: шума црног бора са папратима (*Pteridio-Pinetum nigrae*), шума црног бора са ниском оштрицом (*Humilo-Pinetum nigrae*) и шума црног бора са пасјачом (*Brachypodio-Pinetum nigrae*). На кречњачко-доломитној црници издвојени типови шума су: шуму црног бора са пасјачом (*Brachypodio-Pinetum nigrae*), шуму црног бора и букве (*Fago-Pinetum nigrae*) и шуму црног бора и црног граба (*Ostryo-Pinetum nigrae*).

Издвојени тип шуме на смеђем земљишту на кречњаку је шума црног бора са пасјачом (*Brachypodio-Pinetum nigrae*).

Вриједност дисертације представља апликативност добијених научних сазнања за шумарску праксу у рјешавању стручних задатака у области гајења и планирања газдовања шумама црног бора у Републици Српској.

Економско моделирање генерисања карбон кредита у засадима топола

■ На Шумарском факултету Универзитета у Бањалуци, 14.07.2016. године, Драган (Ратко) Чомић, дипломирани инжењер шумарства и магистар економских наука, успјешно је одбранио докторску дисертацију под називом: "Економско моделирање генерисања карбон кредита у засадима топола"

Комисију за израду Извјештаја о оцјени урађене докторске тезе, а која је уједно била и Комисија за одбрану дисертације, чинили су: проф. др Здравко Тодоровић, предсједник Комисије (редовни професор Економског факултета Универзитета у Бањалуци), проф. др Бранко Главоњић, члан Комисије и ментор (редовни професор Шумарског факултета Универзитета у Београду) и проф. др Мерсудин Авдибеговић, члан Комисије (редовни професор Шумарског факултета Универзитета у Сарајеву).

У свјетлу проблематике климатских промјена, економске користи које се могу остварити у сектору шумарства добијају сасвим нове димензије. Ситуација да карбон који је ускладиштен у дрвећу има свој новчани израз и могућност реализације на тржишту, представља нове изазове за сектор шумарства. У том смислу, већ сада, а са великом вјероватноћом и још више у будућности, потребно је фокусирање економских интереса сектора шумарства усмјерити, не само у дрвне сорimente, већ и на друге врсте робе, као што су карбон кредити. Управо је покушај промјене досадашње праксе био и један од основних мотива за израду ове докторске дисертације. У том смислу, дисертацијом је идентификована нова проблематика којом се истражују иновативне могућности за реализацију економских потенцијала у сектору шумарства, али са стварним уважавањем принципа еколошке одрживости.

Поред научног описивања, класификовања и предвиђања, као основни научни доприноси дисертације истакнуто је следеће: 1) Дефинисање 16 модела, односно могућих сценарија, генерисања карбон кредита, који представљају комбинацију различитих површина засада, постојања или непостојања расхода ренте, врсте тржишта и временског трајања циклуса у пројектним активностима, 2) Посматрајући искључиво шумарски аспект, извршено је прилагођавање постојећих метода за процјену запремине, сориментне структуре и вриједности састојина. У том смислу, за одређене улазне критеријуме (врста топола клон I-214, размак садње бхб, тип земљишта хумофлувисол и флувисол, намјена производња техничког дрвета), дефинисано је седам модела за калкулацију, и то: 1. Модел раста запремине укупне дрвне масе (m^3), 2. Модел вриједности годишњих прираста (m^3/ha), 3. Модел за количину суве материје лишћа, 4. Модел прираста суве материје лишћа у t/ha , 5. Модел просјечне запремине грањевине m^3/ha , 6. Модел прираста грањевине у m^3/ha , 7. Модел пречника средњег стабла. 3) Дефинисање 4 модела за квантитативну процјену количине ускладиштеног карбона (односно CO_2) у шумским екосистемима, односно у шумским засадима топола, и то: 1. Модел

укупне секвестрације карбона (t/ha), 2. Модел укупне секвестрације CO_2 и укупно генерисаних карбон кредита, 3. Модел годишње секвестрације карбона у t/ha , 4. Модел годишње секвестрације карбон-диоксида $tCO_2/ha/год.$ и годишње генерисаних карбон кредита CO_2 -кредита/ $ha/год.$ 4) Са укупно 13 модела, извршено је прилагођавање постојећих и дефинисање нових модела за оцјену финансијске исплативости пројектних активности генерисања карбон кредита у засадима топола.

Докторском дисертацијом је, уз коришћење одговарајуће методологије, на научним основама потврђено да се позитивни ефекти могу остварити, али су наведена и сва ограничења и претпоставке које се морају имати у виду ради оптимизације односа између улазних елемената и очекиваних резултата. Научна вриједност се огледа и у указивању на могућност других, еколошки и социјално прихватљивих начина за остваривање економских и финансијских користи у сектору шумарства, а што је различито од досадашњег најчешћег усмјерења на дрвне сорimente као једине производе. Прагматични и научни доприноси чине дисертацију интересантном за истраживање и корисном за практичаре, а претпоставка представља основу за надоградњу и даља истраживања ради стицања нових сазнања о потенцијалима у сектору шумарства и плантажне производње, и то првенствено у смислу њихове повезаности са све актуелнијом проблематиком климатских промјена. Дисертација је оригиналан допринос шумарској, као и економској науци, јер проширује постојеће знање у области економије шумарства.

Чемпрес из Абаркуха, друго дрво по старости на планети, расте у истоименом граду у провинцији Јазд, у централном Ирану

Чемпрес из Абаркуха, висине 25 метара и обима од 18 метара, главна је туристичка атракција.

Посађен је прије око четири и по хиљаде година, и по томе је на неки начин "вршњак" античких египатских пирамида, пише иранска новинска агенција ИСНА.

Чемпрес из Абаркуха је само 300 година млађи од рекордног "маторца" - бора из калифорнијских Бијелих планина, чија се старост процјењује на 4.800 година.

Неке легенде поријекло овог древног чемпреса приписују Јафету, Нојевом сину, док други вјерују да га је посадио Заратустра.

Повољни природни услови локације на којој се налази сматрају се главним разлогом за дуговјечност овог дрвета, мада је сада окружено урбаним парком и на удару сметњи неприродних елемената.

У старом Ирану, сађење дрвећа било је од великог значаја, што доказују и гравуре пронађене на зидинама Персепоља. Заратустра је посебно вјеровао да је чемпрес свето дрво, пошто је остало зелено током цијеле године.

Чемпреси су обично били први избор иранских баштована. У свим познатим персијским баштама, као што су Фин Гарден, Махан и Довлат Абад, ово дрво имало је главну улогу.

Опширније:

<http://rs.sputniknews.com/drustvo/20160303/1103708598/drvo-iran-atrakcija.html#ixzz41s2QfPGI>

Шумарство у ери климатских промјена

ЈПШ "Шуме РС" а.д. Соколац и Институт за низијско шумарство и животну средину, Нови Сад, организовали су семинар под називом "Шумарство у ери климатских промјена"

Семинар је одржан 19.2.2016. године, у Ловачкој кући "Огњиште" на Јахорини. Позивнице за учешће на семинару упућене су: Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, Републичкој управи за инспекцијске послове Републике Српске, Шумарском факултету у Бањалуци, Пољопривредном факултету у Источном Сарајеву, Индустијским плантажама – Бањалука и свим организационим дијеловима у саставу ЈПШ "Шуме РС" а.д. Соколац.

Семинар је обухватио три тематске цјелине:

- Климатске промјене,
- Станишта и екологија шума и
- Заштита шума и сертификација.

Тематске цјелине обухватиле су следеће презентације:

Славиша Опачић, дипл. инж.
шумарства
"Досадашње активности и планови
будуће сарадње"

КЛИМАТСКЕ ПРОМЈЕНЕ

Проф. др Саша Орловић
"Шумарство у ери климатских

промјена и глобализације"
др Дејан Стојановић
"Употреба климатских модела и
даљинске детекције за унапређење
газдовања шумама"
др Срђан Стојнић
"Конзервација шумских генетичких
ресурса: искуства и перспективе"

СТАНИШТА И ЕКОЛОГИЈА ШУМА

др Зоран Галић
"Значај станишта у газдовању
шумама
др Братислав Матовић
"Структура, разнодобност и мјешови-
тост планинских шума у циљу
одрживог газдовања шумама"
др Андреј Пилиповић
"Засади топола - селекција и
употреба клонова"

ЗАШТИТА ШУМА И СЕРТИФИКАЦИЈА

др Предраг Пап
"Најзначајније болести шумског
дрвећа"
др Леополд Пољаковић Пајник
"Најзначајнији штетени инсекти
шумског дрвећа"
др Верица Васић
"Корови у шумарству и њихово
сузбијање"
"Примјена пестицида у
сертификованим шумама"

На семинару је учествовало 79
учесника из позваних институција и
представника 24 организациона
дијела ЈП.

НАТО "НААРП СИСТЕМ"

ПОПЛАВАМА КОНТРОЛИШЕ ВЛАСТ

■ После је "великог политичког успеха демократије" - потписивањем споразума НАТО Партнерство за мир 2006. године, на небу изнад Србије почели су да се запажају чудни трагови авиона и појава необичних облака. Ови облаци су произвели посљедице потписивања пакта са НАТО-ом 2016. године.

Терор над природом уништава живот свих живих бића на земљи, свједочење је многих независних и неутралних истраживача. НАСА документ, који датира из 1966, јасно показује да су настајања да се модификује клима на цијелој нашој планети почела још 1940.

Предности побољшања људског благостања и квалитета живота на Земљи, чинећи човјечанство способним да буде у стању да побољша климу - побољшање које би допринијело повећању залиха чисте воде; смањењу дејства разорног удара грома; сузбијању дејства града и уништавања усјева; ублажавања удара разорних торнада и спречавања пуног развоја урагана - биле би стварно веома велике. Међутим?!...

Међутим, геоинжењеринг и манипулација временом су научни шабуи, истиче Мајкл Чосудовски. Могућност климатских и еколошких манипулација, као дијела војних и обавјештајних активности - док се прећутно признају да постоје - никада се нису сматрале релевантним. Војни аналитичари су ниједи на ту тему, метеоролози не истражују те случајеве, а еколози се каче за глобално

загријавање и Кјото протокол. Укратко, нико, па ни већина научног западног свијета, не смије ни да писне на ову тему или да покрене то питање.

"Крајњак прећед нове технологије смрти с намјером да се измијени клима и окружење, у законодавство је увео конгресмен из Охаја, Деннис Кукинич", најисао је Ејми Ворџинијон трије скоро деценију.

Више од деценије или, тачније код нас од 2006, највише војни, а богоми и неки приватни млазни авиони, пршћу наше небо, остављајући необичне трагове, састављене - за шта бројни независни истраживачи, новинари и остали активисти кажу - од мјешавине алуминијума, баријума, стронцијума и других смртно опасних тешких метала. Звучи ефикасније од "Милосрдног анђела", зар не?!

Сем поменутих тешких метала, трагови иза себе остављају и бактерије, гљивице, пестициде, микоплазму, ларве неких инсеката несвојствених локацији на коју се избацују, као и неке облике вјештачког живота произведеног нанобиотехнологијом. Такве материје, разба-

цане у атмосфери као микроскопске честице, на крају падају на земљу, гдје их удишу сви који доље живе и, падањем на земљу, буду упијене у земљиште, тако уништавајући и људе и животиње и биљке - све што се миче и не миче, а заслужује и жели да живи свој живот.

На примјер, климатско оружје, у облику **облака сијача**, коришћено је током Вијетнамског рата, у сврху изазивања **поплава** на Сјеверновијетнамским линијама снабдијевања. Новија документација указује на разне приватне и државне органе у активном трагању за модификацијом времена - климе, укључујући програм, *Украјан Аеросол и Микрофизичке*, америчког Одјељења за унутрашњу безбједност, које такође служе као климатско оружје.

И најновија документација слично поткрепује; средином 2012, научници

су предложили Геоинжењеринг план; план, који би коштао пет милијарди долара, да се "пусти" сваке године милион тона штетних честица у горње слојеве атмосфере, тако да се **смањи емисија свјетске стаклене башће**. Дакле, под изговором наводног смањења глобалног загријавања, уништавати и даље свијет.

Контрола климе атмосферском манипулацијом

Послије "великог политичког успјеха" - потписивања споразума **НАТО Партнерство за мир 2006.** године, на небу изнад Србије почели су да се запажају неки чудни трагови авиона и нови и другачији облаци. Шта год ти трагови значили и представљали, заједнички став свих независних истраживача и посматрача је да су то неки нови вјештачки садржаји – нова појава на нашем небу, да то нису нормални и уобичајено виђени трагови; кондензациони трагови, који остају као траг иза млазних авиона.

Београдски бранитељи овог политичког успјеха ће рећи: "Па и Русија је члан Партнерства за мир"!? Да, управу су! Међутим, једно је сигурно, изнад неба Русије нема таквих трагова, а и да их има, онда то засигурно не би били трагови од НАТО авиона.

Можда, поред наводног ужаса, произведеног глобалним загријавањем, изазваним CO₂, Геоинжењеринг програми - који су тобоже ту да обуздају процес загријавања - заправо представљају највећу пријетњу за човјечанство и животну средину. Као, на пример, програм **Монсаншо**, чији је циљ да контролише све аспекте пољопривреде, мијењајући и људски физиолошки састав, како је америчка војска сама признала као свој циљ - **контрола климе кроз атмосферске манипулације до 2025.**

Програм активног ауроралног истра-

живања високе фреквенције, пројекат је истраживања са циљем схватања, стимулисања и контроле процеса у јоносфери, која је дио земљине атмосфере на висини од 50 до 80 километара и који садржи велику количину јона - наелектрисаних честица, насталих дјеловањем сунчевог вјетра и има велики утицај на простирање електромагнетних таласа. НААРП - антенски систем, поред мноштва утицаја на човјекову околину и менталну свијест људи, контролише и промјену климе и производи "њима" жељене климатске промјене.

- Овај антенски систем је 3. маја, мимо знања јавности, постављен у мјесту Белина, код Барајева, а ни ресорна министарства за одбрану и заштиту животне средине нису нашла за сходно да српској јавности саопште да је ријеч о опасном уређају који се налази на само 50 километара од главног града – каже, председник Еколошког покрета из Новог Сада Никола Алексић.

- Дјеловањем антенског НААРП система **ствара се рупа** у заштитном омотачу Земље, који нас штити од негативног утицаја Сунца и соларних вјетрова. Та рупа се креће преко горње атмосфере, пропуштајући веома штетне утицаје зрачења на површину Земље, НААРП, а уједно производећи и штетно зрачење на тај дио атмосфере.

Америчка администрација је званично саопштила да НААРП само служи у сврху истраживања начина санирања озонског омотача, међутим, **права наmjена му је контрола климе тамо гдје то они хоће**, као и манипулација са контролом свијести људи – каже биолог и еколог Дејан Маркуш, који већ дуже вријеме живи и ради у САД, гдје је проучавао и појаве везане за НААРП, и подсећа "да идеја контроле климатских догађаја није ништа ново".

Дакле, сада је и Балкан дошао на ред у манипулацији климатским промјенама и експериментима, **а Србија је изабрана**

као најпогодније шло за њихово њање НААРП антена, мислећи на НААРП антену инсталирану у Барајеву, 50 километара од Београда. Да ли је случајно Србија изабрана да буде покусни куних? Не, ријеч је о тихој окупацији, да не помињемо остале дијелове Балкана, који је под отвореном окупацијом и гдје живи и знатан дио нашег народа. Што се тиче промјене климе, изгледа, дакле, да у годинама које су пред нама, може бити само још горе – екстремно високе температуре – љети; а зими и до -35° С.

- НААРП је ништа друго до електромагнетна контрола људске психе и то су чињенице, а не научна фантастика. Такво зрачење људе може да учини безвољним, мрзовољним или веома агресивним и пошто је то систем под контролом САД, оне би могле, без претјеривања, Србију да униште у року од једног дана - тврди Алексић.

Поштено говорећи, не видим разлог да то и не учине нове власти, сем да је и та нова-стара власт, потпуно зависна од ММФ-а, одржавајући тако социјални мир буџетске класе, а можда и да се људима не замјери. Ипак, и лично сам убијеђен да је нова власт довољно озбиљна да схвати озбиљност онога што нам се озбиљно дешава изнад наших глава – на нашем, некад слободном небу?

Чињеница је да је код нас број обољења удвостручен, како од рака, тако и од болести срца и осталих болести, чији симптоми јасно указују да нам **Партнерство за мир** и није донијело много тога доброг!? И не само поменуто партнерство, него ни ЕУ, миљеница наших одређених демократа, није ништа учинила да се то и не деси – насупротив, био је то, вјероватно, један од услова прикључења вишечланом Пакту. Повећање броја самоубистава, узрокованих углавном људским безнањем, не треба ни коментарисати.

Миленко Вишњић

Belgrade, Serbia

Basic Information:

Contact: Morris Cohen
 Line Receiver #: 124
 Preamp #: 111
 Antenna Type: 2.6m Triangular
 Datamode: Narrowband

ОСМИ СЛЕТ ПЛАНИНАРА "ТРЕБЕВИЋ 2016"

ОСМИЈЕХ НА ЛИЦУ ПЛАНИНАРА

Бљештава јесења свјетлост загрлила је планинаре Осме смотре планинара "Требевић 2016", првог дана у октобру.

Модри осмијеси Требевића прате погледе из сарајевске котлине, али када се нађете у близини ове прелијепе планине богате водама, прелијепим планинарским стазама, биљним врстама и предјелима четинарских и понегдје лишћарских шума, осјетите запух свјежине и радост живљења, као да вам нека невидљива сила окрилати душу, као да сте надвладали силу земљине теже...

"Осмијех обогаћује онога ко га прима, а не осиромашује оног ко га даје" и срце је врело одакле извире.

Он је најљепши украс на лицу човјека, али и најљепша појава у природи када се људи срећу и осмијехују. Јер, брдо се са брдом не може састати, али човек са човјеком може. Најљепше сретниште људи је у природи, оних који не нарушавају њену равнотежу.

Осмијеси су пратили планинаре од дома на Челини до врха Требевића, са

највишим врхом 1.629 метара надморске висине, одакле се виде планине Звијезда, Озрен, Романија, Јахорина, Бјелашница и Трескавица.

Од свих друштвених скупова планинари су понајбољи, јер несвјесно теже врху, божанству, јер природа нас никада не vara, јер она је истина о нама самима.

Чисто срце је орган који говори са природом, Богом и добрим људима. А планинари су на првом мјесту.

Зато написах, снимах, монтирах и отпремих ову репортажу, узвишен у даривању – с осмијехом на лицу до новог сусрета, јер дан без осмијеха је изгубљен, али са стотине осмијеха на лицу планинара је проширена бразда времена која се не заборавља.

Централна манифестација Планинарског друштва "Требевић" је "СЛЕТ ПЛАНИНАРА ТРЕБЕВИЋ", који се одржава почетком октобра сваке године.

02. октобра 2016.

Недељко Жугић

ЧОВЈЕК ЈЕ УЗРОК ХАОСА

■ У свијету у којем живимо на све стране чују се еколошки крици. У једном дану се промијене сва годишња доба, на сјеверном дијелу Земљине кугле нестају биљне и животињске врсте... У сфери друштвених односа влада правило: топло па хладно, разне игре лукавости (супротних интенција), умјесто да се истина и добро међусобно воле, лаж и зло се воле - а та љубав води човјечанство у пакао.

Научници су у својим истраживањима досегли оно што су пророци одавно најављивали: "У цвијећу нестаје мириса, у ријечи живота, међу људима омраза" (Тарабићи), или индијска пословица: "Када посљедње дрво буде посјечено, када посљедња ријека буде затрована, када посљедња риба буде ухаћена, само тада схватићете да новац не може да се једе."

Цвијеће као да цвили, због човјека загађивача, као што шума (лишће) цвили од грубих експлоататора, који, захваћени профитерском и потрошачком грозницом, праве грдило у шуми, али и поред камионских и магистралних путева, а често

и крај водотока.

Крици на све стране - да ти мозак стане!

Екологија је - каже филозоф Викторио Хесле - наука о кући. Од разних физичких кућа у којима човјек живи она има у виду просторно највећу кућу - нашу планету Земљу.

Велики научник Никола Тесла, који је био пјесник електротехнике и читач природних законитости, оставио нам је у наслеђе рефлекс како да опстоји планета, уколико за то није већ одавно касно, јер смо у доњој тачки еколошког хаоса. Формула Теслиног спасоносног рефлекса опстанка планете Земље је:

"Трансформација читаве Земаљске кугле у осјећајно биће кроз које мисли сијевају као кроз мозак, гдје енергија једне мисли може одредити кретање цијелог свемира." Коментар би био сувишан: он се намеће као одговор на велики свјетлећи упитник - а то је побједа виталне енергије истине и добра, над деструктивном енергијом лаж и зла, који планету воде стрелимице у пакао.

Опште је познато да је свјетски фонд шума непресушни извор кисика. Годишње атмосфери даје 86 милијарди тона кисика, а апсорбује 119 милијарди тона угљен-диоксида, што је спасоносно за планету Земљу.

Једно стабло дивљег кестена,

Za budućeg čitaoca ovaj "novi roman" nije eksperiment, iako je individualno ličan i provocirajući za srpske pisce koji se već odavno vrte na ostacima lažne modernosti, kao na ringišpilju.

Pisac Nedeljko, kao istraživač, nudi ovim romanom jedan potpuno novi i živi svijet. Prostor u kome živimo je otrovna biljka, gdje je priroda dobra majka, a mi smo sjeme koje će dati novo čovječanstvo.

Pisac zato kaže: "Tvoje suze nisu pale u suzarnik, nego na biljku Serbica ramonda koja nas je dovela u vezu". Ja rastem u darivanju (sebe). Pišćeve riječi su voda života za stvaranje jednog Novog svijeta, a energija vremena je ta koja nas putnike vodi kroz kosmos, frekvencijom talasa izgovorenih slova i riječi.

Jer kao što i sam pisac kaže: "Ljubav prošlosti i sadašnjosti rađa zdravu budućnost".

Radomir Rašo Jagodić

Oduvijek su ljudi pokušavali da utvrde odnose između živih bića i mrtvih stvari i šta je to što struji na toj relaciji živa bića i mrtve stvari. Vjerovatno ćete otuda u ovom rukopisu naći veliki broj pitanja i isto tako veliki broj odgovora, što, opet, ovom rukopisu daje formu drame ili tačnije monodrame-umovanja, jer pisac često umuje, promišlja i traži odgovore, otuda je jedna od bitnih karakteristika ovog rukopisa upravo refleksija-misaonost.

Doduše, možemo se mi slagati ili ne slagati sa nekim autorovim promišljanjima, ali je činjenica da pisac navodi čitaoca na razmišljanje, dakle mobilise ga, što doprinosi čitljivosti ovog rukopisa...

mr Dušan Zurovac

NEDELJKO ŽUGIĆ - SERBICA RAMONDA ILI MEDIJ KOJI PIŠE

NEDELJKO ŽUGIĆ

SERBICA RAMONDA
ili medij koji piše

Шуме

ПЛУЖИНИ ООЛ
Свету Гава

старо око 30 година, може задржати 120 килограма прашине и 80 килограма аеросоли годишње.

Од 1950. године до данас нестало је око половине цјелокупног шумског богатства свијета, док садашњи губици достижу чак 18 милиона хектара посјечених шума годишње.

Сјекире и тестере обарају дрвеће широм свијета много брже него што их природа и човјек могу обновити. Такав однос савременог човјека према шуми доводи до огољавања огромних површина земљишта и пријети опасним ширењем пустиња, чије надирање све мање заустављају шуме које нестају. Није тешко предвидјети какве све последице ово може да има за будућу егзистенцију

човјека и живот на планети.

У посљедњих 50 година, око 10 процената Земљиног копна претворено је у пустиње и све то углавном као резултат људског понашања.

Из ове суморне приче о планетарној угрожености шума, без сумње, морали бисмо извући неопходну поуку.

С обзиром на то да се код нас бездушно и неконтролисано уништава шума, а врло мало се ради на њеној заштити и обнављању, имамо довољно разлога за еколошку узбуну која никога не оставља равнодушним. Смањење тих система довешће до осјетне несташице воде за људе и утицаће на рапидно истребљење

бројних живих врста на планети Земљи. Научници прогнозирају да ће до 2025. године најмање 3,5 милијарди људи у свијету осјећати несташицу воде.

Само око један проценат воде на нашој планети је питка вода за људску употребу! Од тога, на пољопривреду отпада 93 одсто, чиме се деградира њен квалитет због употребе бројних хемикалија. Вјештачке бране и усмјеравајући канали захватају око 60 одсто највећих свјетских ријека, а забрињавајуће брзо се смањује ниво подземних вода, што све драматизује ионако песимистичну прогнозу о могућој великој кризи питке воде на планети Земљи.

Недељко Жугић

ФОТО КЊИГЕ, ДА СЕ МОЖЕ ЧИТАТИ ТЕКСТ СА КОРИЦА

ОКОЛИНА ЈЕ ЕКОНОМИЈА, А НЕ ЕКОЛОГИЈА

■ **Економија је одговорна за конфликте између природе и друштва. И само се економским мјерама тај конфликт може разрјешавати. Или још боље, само се промјеном економије конфликт може рјешавати**

Термин екологија често се појављује у ширем контексту, па чак да се под тим термином подразумијева и наука о заштити околине. Екологија је важна наука, важна и у контексту заштите околине, њен концепт може бити и шири, али се проблеми конфликта на Планети не могу рјешавати унутар екологије. Може се чути или прочитати: еколошки проблеми, еколошка криза или еколошка акција сакупљања отпада итд. Да ли је еколошки проблем што је због урбанизације смањена биолошка разноликост, или што су испуштене загађене воде у ријеку па је дошло до помора рибе. Еколошки систем је очито жртва, а не узрок. Да ли да се криза зове по жртви или последицама или према узроку. Да ли је сакупљање отпада по планинама еколошка акција или социолошка – група људи је задовољна што може сакупљати отпад који је бацила друга група људи, а трећа група дозволила ту (еколошку) некултуру. Очито је то социолошка, а не еколошка акција. Споменули смо термин конфликт. Конфликт између кога или чега? Често се говори о конфликту између природе и друштва. Природа и друштво су два

система који се развијају сваки по својим законитостима, а на истом простору. То је узрок конфликта, при чему природа може да се развија без друштва, а друштво не може без природне основе. Друштво се развија кроз економски подсистем, којим се вреднују односи међу људима, али и кориштење услуга природе друштву. То је суштина проблема! Велики је број дефиниција одрживог развоја. Он се најчешће види као компатибилност друштва, економије и околине (пази:

околине, а не природе!). Исходиште је у дефиницији коју је дала Брундтланд ина комисија 1987. године: Одрживо друштво је друштво: љ које задовољава потребе садашње генерације и љ које не угрожава способност будућих генерација да задовоље своје потребе. Велико освјежење у размишљању о одрживом развоју, односно начину рјешавања конфликта друштво – природа представља објава "Индекса одрживог друштва" (Сустанабле Социетц Индею) 2008. године од

стране Фондација за одрживо друштво (Сустанабле Социети Фоундацион). У овом документу се проширује поменута дефиниција одрживог развоја са још једним ставом: у коме свако људско биће има могућност да се развија у слободи, у добро избалансираним друштву и у складу са околином. У публикацији "Индекс одрживог друштва" из 2014. године посебно је значајно гледање односа три елемента одрживости: друштво, економија, околина. По овој дефиницији економија није циљ, него средство за постизање друштвених и околних циљева (сл. 1).

Актери конфликта, значи, циљеви одрживог развоја односе се само на друштво и околину, а економија није циљ него је само начин (средство) за постизање циљева. Ова мала модификација дефиниције, у ствари, представља велику иновацију. Гласно је речено, мада не први пут: економија је одговорна за конфликт између природе и друштва. И само се економским мјерама тај конфликт може разрјешавати. Или још боље: само се промјеном или замјеном економије конфликт може рјешавати. Данас постоје и користе се економски инструменти (порези на емисије, подстицаји за повећање ресурсне ефикасности) у циљу конвергирања ка одрживом развоју. Али то није то. Цјелокупан економски систем планете је погубан. Стварна је истина да су актери конфликта друштва и околине: љ најбо-

гатији људи свијета, истакнути државници развијених земаља и менаџери свјетских привредних корпорација, с једне стране и љ средња класа, сиромашни и природа, с друге стране.

Значи, не ради се о конфликту природе с комплетним друштвом, него конфликту одређене категорије људи са осталим људима и природом, конфликту гдје су природа и остали људи сведени на ресурс – природни и хумани. У том смислу одрживи развој гледа Зоран Трпунец са Универзитета модерних знаности у Мостару, аутор концепта хуманог одрживог развоја (ХОР). Он свој концепт развија кроз супротстављање ХОР појединца хомио економијус-у (таб.1). Значи, одрживи развој подразумијева промјену свијести људи, али не у односу само према природи, него унутар друштва, што би требало да доведе и до промјене односа према околини. Од појаве капитализма па до данас, капиталиста настоји да трошкове ограничавања свог утицаја на околину пренесе на владу, а ова то онда преноси на грађане. Сваки грађанин, сразмјерно својој потрошњи, односно приходу, сноси трошкове заштите околине. Да ли је то исправно? Срећом, и овдје постоје различита тумачења. Симон Картха пита се да ли одговорност за претјерано трошење природних ресурса (укључујући капацитет природе за самочишћење вода и зрака) треба да снесе сви грађани или само најбогатији појединци који имају највећу

потрошњу природе. С обзиром на то да природа има одређени капацитет да прихвати човјекове активности, Симон Картха, на примјеру климатских промјена, сматра да околне трошкове треба да снесе само становници који имају приход изнад одређене границе. Плаћаће ко има. Израчунао је да грађани чији је дневни друштвени производ испод 20 УС\$ (ппп) троше (користе) природу у границама њеног капацитета и да не треба да снесе трошкове везане за сузбијање климатских промјена. Грађани чији је друштвени производ изнад 20 УС\$ (ппп) троше природу изнад њених способности обнављања и дужни су да снесе околне трошкове (сл. 2). То практично значи да би се фондови заштите околине пунили или из пореза на укупни приход грађана чији је приход изнад неког нивоа или из пореза на капитал (новац, станова, дионице и др.), а не из државног буџета и накнада на емисију или потрошњу ресурса. Какво је стање са Босном и Херцеговином?

Босна и Херцеговина има еколошки отисак (еко фотопринт) у односу на расположиви капацитет природе 1,29, што значи да њено становништво оптерећује падајући дио планете са готово 30 % изнад њеног капацитета обнављања. Босна и Херцеговина има друштвени производ 9.535 УС\$ (ппп) по становнику, односно дневно 26,5 УС\$ (упореди са 20 УС\$ – сл. 2). Не располаже се подацима о неједнакости прихода (Лоренцова крива), те се не може рећи колики проценат становништва би сносио трошкове сузбијања климатских промјена, односно заштите околине. Међутим, пошто одређени проценат грађана има значајну имовину, а не и приход (стечена корупцијом, сивим тржиштем и другим механизмима недовољно уређене државе), слиједи да би у БиХ требало трошкове заштите околине подмиривати из пореза на имовину.

Тако би се смањио генератор неоправданог јаза између богатих и сиромашних и показала права економско-еколошка истина. А постоји пуно оправдање. Онај ко има велику имовину оптерећује природу изнад граница њених способности обнављања.

Проф. др. сц.
Александар Кнежевић

IN MEMORIAM

ПРОФ. ДР ОСТОЈА СТОЈАНОВИЋ (1926-2016)

Након дуже и тешке болести, 14. септембра 2016. године, на Палама, код Сарајева, преминуо је племенити човјек и познати стручњак и научни радник у области шумарства проф. др ОСТОЈА СТОЈАНОВИЋ, редовни професор у пензији Шумарског факултета Универзитета у Сарајеву. Сахрањен је у свом родном мјесту Брези, такође код Сарајева, 15. септембра 2016. године.

ОСТОЈА СТОЈАНОВИЋ рођен је 15.02.1926. године у Брези (Босна и Херцеговина). Основну школу завршио је у Брези 1937. године, а гимназију у Високом и Сарајеву (Прва гимназија) 1946. године. По завршетку гимназије студирао је на Пољопривредно-шумарском факултету Универзитета у Београду, гдје је и дипломирао 1950. године са одличним успјехом (просјечна оцјена 9,5 и оцјена дипломског рада 10). По завршетку студија, на истом факултету у Београду запослио се као асистент на предмету дендрометрија. Убрзо, у току 1951. године обавио је студијски боравак у САД из области статистике, што му је касније помогло да се афирмише као водећи шумарски стручњак за примјену и развијање статистичких метода у области шумарства на подручју Југославије.

На захтјев тадашње Владе НРБиХ премјештен је 1952. године у Сарајево, гдје је изабран за асистента из дендрометрије на Пољопривредно-шумарском факултету Универзитета у Сарајеву.

Докторирао је 1965. године на Шумарском факултету у Сарајеву, темом "Таксационе основе за газдовање шумама бијелог бора у Босни и Херцеговини". На истом факултету у звање редовног професора изабран је 1973. године. Поред дендрометрије на Шумарском факултету у Сарајеву, предавао је и шумарску биометрику, односно статистику у шумарству. Више година, статистичке методе је предавао и на Пољопривредном, а краће вријеме и на Ветеринарском факултету у Сарајеву. Од увођења магистарских студија на Шумарском факултету у Сарајеву 1965. године, на свим курсевима предавао је дендрометрију и статистичке методе у истраживању. Пензионисан је на Шумарском факултету у Сарајеву 1991. године. Међутим, ни тада није нашао потребни мир и престао са наставничким радом. До краја 1998. године и даље је повремено предавао шумарску биометрику, а дендрометрију све до 2008. године. Грађански рат у Босни и Херцеговини (1992-1995) издржао је све вријеме у најтежим условима у Сарајеву, гдје је наставио да живи и послјере рата. Рат је тешко прихватио и поднио, јер је волио Босну и Херцеговину и све њене народе, а изузетно добро познавао њихову историју и обичаје. Убрзо послјере завршетка рата умрла му је супруга Олга па је остао да живи сам, а у браку нису имали дјеце. Сустигла га је дубока старост, болест и самоћа у немирним друштвеним збивањима. Борио се са свим недаћама храбро и достојанствено до посљедњег часа живота.

За вријеме активног рада на Факултету професор др ОСТОЈА СТОЈАНОВИЋ у више наврата био је шеф Катедре, односно Завода за уређивање шума, затим шеф шумског стопарског одсека у два мандата (1964-1968). Два пута био је биран за предсједника Управног одбора Факултета (1966-1968) и два пута за декана Шумарског факултета Универзитета у Сарајеву (1976-1980). Такође, био је ангажован и на дужностима изван Факултета. Вршио је дужност предсједника Заједнице биотехничких наука и предсједника Савјета Универзитета у Сарајеву, предсједника Заједнице шумарских факултета Југославије и предсједника Заједнице шумарских факултета и института за шумарство и прераду дрвета Југославије. Био је и члан Управног одбора и Скупштине заједнице за високо образовање Босне и Херцеговине. Обављао је и дужност дугогодишњег уредника едиције "Радови Шумарског факултета и Института за шумарство у Сарајеву" и Посебних издања књига тих институција. Био је и члан редакције часописа "Шумарство и прерада дрвета". Заслужан је и као члан Савеза инжењера и техничара шумарства и дрвне индустрије Босне и Херцеговине.

За вријеме дугогодишњег рада на Шумарском факултету

Универзитета у Сарајеву професор др ОСТОЈА СТОЈАНОВИЋ изводио је предавања на редовним и постдипломским (магистарским) студијама из дендрометрије и статистичких метода у шумарству (шумарске биометрике) и тако образовао многе инжењере и произвео магистре и докторе наука у Босни и Херцеговини. Бројне генерације шумарских стручњака и данас добро памте и високо цијене оно што су научиле од свог професора. Остао је познат као изврстан педагог и предавач, а на испитима као строг и изузетно коректан и правичан професор. Био је у цијелости посвећен свом професорском занимању. Са бројним колегама на послу и у струци имао је коректне и пријатељске односе. Волио је шуму, шумаре и све људе у Босни и Херцеговини и шире. Имао је и најшире опште образовање и изузетну писменост. Зато је у свим временима и на свим просторима бивше Југославије и шире, а посебно Босне и Херцеговине, био цијењен као изузетан човјек и стручњак.

Као члан далеко познате и признате Катедре за уређивање шума Шумарског факултета у Сарајеву, коју је створио са другим познатим професорима, радио је на научном и стручном рјешавању најзначајнијих проблема газдовања шумама у Босни и Херцеговини. Нарочито је значајан његов допринос у области примјене и развијања метода модерне инвентуре шума засноване на статистичким принципима. Руководио је значајним мултидисциплинарним пројектима све до одласка у пензију. Увијек је заговарао и посебно цијенио тимски рад. Објавио је више монографских дјела и око педесет научних и стручних радова, а изнио је и више стручних саопштења – реферата на бројним скуповима шумара.

За свој зналачки, дугогодишњи, прегалачки и несебичан рад одликован је орденом рада са златним вијенцем и орденом заслуга за народ са сребрним зрацима.

У име свих шумара, нека је велико хвала драгом професору, изузетно племенитом и посебно коректном човјеку, ОСТОЈИ СТОЈАНОВИЋУ, за све што је дао за развој шумарске струке и науке у Босни и Херцеговини и бившој Југославији. А, ја сам му лично посебно захвалан за све што сам научио од њега као студент или при мом научном и стручном обликовању, а нарочито као његов дугогодишњи сарадник у настави и науци на Факултету.

Задржаћемо га у трајном и лијепом сјећању. Нека му је вјечна слава и хвала!

Проф. др Милош Копривица

КАЛЕНДАР 2017.

ЈАНУАР

П У С Ч П С Н						
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

ФЕБРУАР

П У С Ч П С Н						
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

МАРТ

П У С Ч П С Н						
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

АПРИЛ

П У С Ч П С Н						
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

МАЈ

П У С Ч П С Н						
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

ЈУНИ

П У С Ч П С Н						
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

ЈУЛИ

П У С Ч П С Н						
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

АВГУСТ

П У С Ч П С Н						
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

СЕПТЕМБАР

П У С Ч П С Н						
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

ОКТОБАР

П У С Ч П С Н						
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

НОВЕМБАР

П У С Ч П С Н						
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

ДЕЦЕМБАР

П У С Ч П С Н						
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31